

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ

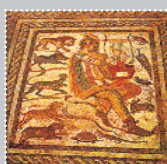
ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ
ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ

UNEARTHED
ΠΙΝΕΥΤΗΕD

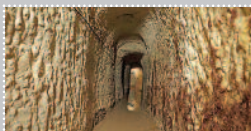

σελ. 4

σελ. 8

σελ. 13

σελ. 20

σελ. 24

- 3 Γνώμη**
Η ψηφιακή οικονομία βασικός μοχλός της σύγχρονης ανάπτυξης
Του Γιάννη Πολυχρονόπουλου, Προέδρου του Συλλόγου "Οι Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου, Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά"
- 4 Αρχιτεκτονικά**
"Βασσάνειος" Σχολή Ναυτικών Δοκίμων
Του Γιώργου Γάρδα, Αρχιτέκτονα Μηχανικού - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.
- 8 Αρχαιογνωστικά**
Η Μαγεία στον Αρχαίο Ελληνικό κόσμο
Του Γιώργου Σταϊνχάουερ, Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων
- 13 Εκθεσιακά**
"Στην επιφάνεια". Δύο μεγάλα τεχνικά έργα, ένα αρχαίο κι ένα σύγχρονο
Πρωτότυπη έκθεση στην Ξυλαποθήκη
- 16 Ιστορικά**
Όμιλος Ερετών Πειραιώς
Το αρχαιότερο αθλητικό σωματείο της Ελλάδος
Του Μιχάλη Βλάχου, Δικηγόρου ε.τ.
- 18 Αρχαιολογικό Πανόραμα από την Ελλάδα και τον κόσμο**
Επιμέλεια, Κωστή Μανωλάκη
- 20 Ματιές στην Πειραική ιστορία**
Η πρώτη δένδροφύτευση δρόμων και πλτατειών του Πειραιά
*Του Δημήτρη Κρασονικολάκη, Αντιπροέδρου Φιλολογικής Στέγης Πειραιά
Προέδρου Ινστιτούτου Πειραικών Μελετών*
- 23 Βιβλιοπαρουσίαση**
Επιμέλεια: Γεράσιμου - Νικολάου Μπουγά
- 24 Εν τέλει... Σχολιογραφικά**

“ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου "ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ & ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ"
Αθήναι 229, 185 36 Πειραιάς • Τηλ.: 210-42.88.018 - Τηλ. & Φαξ 210-42.88.017

• ΚΩΔ. ΕΝΤΥΠΟΥ 035702 • Τεύχος 55 - Απρίλιος - Μάιος - Ιούνιος 2016

ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ
Δερβενακίων 24, 185 45 Πειραιάς,
Τηλ. 210-4060000

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ:

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
Πύλης 75-79, 185 33 Πειραιάς
Τηλ.: 210-4121935

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΑΡΔΑ
ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
ΓΕΡ.-ΝΙΚ. ΜΠΟΥΓΑΣ

Το περιοδικό κυκλοφορεί εκτός εμπορίου.
Διανέμεται δωρεάν.

Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις
απόψεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

ΑΤΕΛΙΕ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΓΕΩΡΓΙΑ & ΜΑΡΙΑ - ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΡΟΥΣΙΑ Ο.Ε.
Κολλοκοτρώνη 144, 185 36 ΠΕΙΡΑΙΑΣ
Τηλ.: 210-41 82 591, 210-4537521, Φαξ: 210-45 32 911

ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ "ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ"

- Δημαρχείο Πειραιά: Πλ. Κοραή 1
- Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά: Χαρ. Τρικούπη 31

Βιβλιοπωλεία:

- ΑΙΓΗΙΣ: Βασ. Γεωργίου Α' 11, Πειραιάς
- ΒΙΒΛΙΟΤΟΠΙΑ: Εθνικής Αντιστάσεως 23, Πειραιάς
- ΝΕΟΣ ΚΥΚΛΟΣ: Καραοδή & Δημητρίου 43, Πειραιάς
- ΣΤΑΧΥ: Πραξιτέλους 121 και Τσαμαδού 57

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Αφίσα για την έκθεση της Εφορείας Αρχαιοτήτων Δυτ. Αττικής, Πειραιώς και Νήσων
στην Ξυλαποθήκη: "ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ"

Η ψηφιακή οικονομία βασικός μοχλός της σύγχρονης ανάπτυξης

του ΓΙΑΝΝΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Πρόεδρου του Συλλόγου
"Οι Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου,
Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά"

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ψηφιακή οικονομία διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη συνολικότερη σύγχρονη ανάπτυξη.

Μεταβάλλει ραγδαία τις συνθήκες εργασίας, τους τρόπους συναλλαγής, αναδεικνύεται στο κατ' εξοχήν πεδίο εφαρμογής καινοτόμων ιδεών και συμβάλλει στην άνοδο της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Όσον αφορά δε την πρόσληψη των πολιτιστικών αγαθών τροποποιεί τις διαδικασίες, ενισχύει σημαντικά και κάνει πλουσιότερη τη λεγόμενη «βιωματική οικονομία», δηλαδή τη σύνδεση ανάμεσα στη δημιουργική βιομηχανία, το μάρκετινγκ, την επικοινωνία, την επιχειρηματικότητα, την καινοτομία και την τεχνολογία με τη διαχείριση πολιτισμού με στόχο τη βελτίωση της εμπειρίας των ανθρώπων και επομένως την αύξηση του ενδιαφέροντός τους για τα πολιτιστικά αγαθά.

Δυστυχώς όμως η χώρα μας και λόγω της παρατεταμένης ύφεσης των τελευταίων χρόνων, υστερεί σημαντικά στην ενίσχυση του ρόλου της ψηφιακής οικονομίας και στη διεξόδυσή της στους άλλους οικονομικούς τομείς.

Παρά το γεγονός ότι το 99% των ελληνικών νοικοκυριών καλύπτεται από σταθερές ευρωζωνικές συνδέσεις, το 37% απ' αυτές δεν έχει σύνδεση στο διαδίκτυο.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2014 της Κομισιόν, το 63% των νοικοκυριών είναι συνδεδεμένα με το διαδίκτυο ενώ ο Ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι 70%.

Η ποιοτική διαφορά, όμως βρίσκεται κυρίως στην κάλυψη με δίκτυα νέας γενιάς με υψηλές ταχύτητες (πάνω από 30 Mbps) όπου για την Ελλάδα είναι 34%, ενώ στην Ευρώπη είναι 68%.

Τακτικοί χρήστες του διαδικτύου στην Ελλάδα είναι το 59%, το 33% δεν έχει χρησιμοποιήσει ποτέ το διαδίκτυο (με Ευρωπαϊκό μέσο όρο 18%).

Στην κινητή ευρυζωνικότητα είναι στο 41% η Ελλάδα ενώ στην Ευρώπη 72%. Βασικές ψηφιακές δεξιότητες διαθέτει μόνο το 45% των Ελλήνων και αυτό αποτελεί

τροχοπέδη στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Υστέρηση υπάρχει και στον τομέα online τραπεζικών συναλλαγών και ηλεκτρικών αγορών 21% και 40% αντίστοιχα, ενώ ο Ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι 57% και 63%.

Υπάρχουν όμως δραστηριότητες που οι Έλληνες χρήστες του διαδικτύου υπερέρχονται όπως: Ενημέρωση με ειδήσεις (85%) ακούει μουσική, βλέπουν ταινίες και παίζουν παιχνίδια (52%), κάνουν βιντεοκλήσεις (45%) ή επικοινωνούν μέσω των κοινωνικών δικτύων (64%).

Όσον αφορά τις επιχειρήσεις, το 40% κάνει χρήση ηλεκτρονικής ανταλλαγής πληροφοριών και μέσων κοινωνικής δικτύωσης (17%), ενώ για την Ευρώπη κατά μέσο όρο είναι 31% και 14% αντίστοιχα.

Ωστόσο, στην Ελλάδα, είναι λίγες οι επιχειρήσεις που πωλούν online (9,1%) και ακόμη πιο λίγες (4,3%) διαθέτουν προϊόντα τους σε άλλα κράτη-μέλη της Ε.Ε.

Η επιστροφή στην κανονικότητα και στην ομαλοποίηση της οικονομίας, η διαμόρφωση σαφούς εθνικής ψηφιακής στρατηγικής, με στόχους και χρονοδιάγραμμα, η εμπέδωση ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, η βελτίωση των υποδομών, η εκπαίδευση και η «παραγωγή» μεγαλύτερου αριθμού εξειδικευμένου δυναμικού, η ευκολότερη πρόσβαση σε άντληση κεφαλαίων είναι μερικά από τα ζητήματα «κλειδιά» για να βελτιώσει η χώρα μας την ολοκλήρωσή της στον ψηφιακό τομέα.

Ο Πρόεδρος και τα μέλη του Δ.Σ. του Συλλόγου "Οι Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου, Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά", καθώς και η Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού "Πειραικό Ορόσημο" εκφράζουν τα θερμά τους συλλυπητήρια στον Γενικό Γραμματέα του Συλλόγου κ. Αλέκο Κορωνάκη, για την απώλεια της αγαπημένης του συζύγου Φωτεινής.

«ΒΑΣΣΑΝΕΙΟΣ» ΣΧΟΛΗ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΔΟΚΙΜΩΝ

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΓΑΡΔΑ Αρχιτέκτονα Μηχανικού Ε.Μ.Π. - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.

Συνεχίζοντας την περιήγησή μας στα κτήρια του παλιού Πειραιά, συναντάμε τη «Βασσάνειο Ναυτική Σχολή» στην είσοδο του κεντρικού λιμένα του Πειραιά, με το επιβλητικό κτήριο του Διοικητηρίου, στη βορεινή πλευρά του όρμου Παλάσκα, που αποδίδεται στο μεγάλο αρχιτέκτονα Ερνέστο Τσίλλη. Ο χώρος που παραχωρήθηκε για την ανέγερση της Σχολής στη νότια πλευρά του λιμένος Κανθάρου του Πειραιά συνέπεσε, κατά ευτυχή συγκυρία, με το χώρο όπου βρίσκεται το ταφικό μνημείο του Θεμιστοκλήους (Εικ. 1). Ως γνωστόν, χάρη στο «Ναυτικό Πρόγραμμα του Θεμιστοκλήους» ο, μέχρι τότε, σχεδόν ακατοίκητος Πειραιάς απέκτησε, κατά τη διάρκεια των Περσικών Πολέμων, τη σπουδαία γεωστρατηγική δυναμική που διατηρεί μέχρι σήμερα. Το πρόγραμμα αυτό είναι το αρχαιότερο, παγκοσμίως γνωστό ολοκληρωμένο πρόγραμμα αμυντικής θωράκισης (Βιβλίο «Σχολή Δοκίμων» του Μουσείου Ιστορίας της Σχολής).

Μετά από μια οδύσσεια περίπου 75 χρόνων από την ίδρυση του Ελληνικού κράτους και παρά τις ενέργειες πολλών επιφανών μορφών, όπως ο «πυρπολητής» Υπουργός επί των Ναυτικών Κων/νος Κανάρης και ο Υποπλοίαρχος Λεωνίδας Παλάσκας, η Σχολή στεγαζόταν σε πολεμικά πλοία (κορβέτα «Λουδοβίκος», ο ιστορικός ατμοδρόμων «ΕΛΛΑΣ» κλπ.). Η Σχολή βρήκε τη φυσική της θέση, χάρη στη δωρεά του Παντελή Βασσάνη, που έδωσε τέλος στην πολυετή περιπέτειά της. Ο Παντελής Βασσάνης (Εικ. 2) γεν-

ΒΑΣΣΑΝΕΙΟ ΜΕΓΑΡΟ ΣΧΟΛΗΣ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΔΟΚΙΜΩΝ (Γ. Γάρδας)

νήθηκε το 1830 στην Πορταριά της Θεσσαλίας, από φτωχή οικογένεια. Το 1850 μετανάστευσε στην Αίγυπτο, όπου εργάστηκε στις επιχειρήσεις των αδελφών Κασσαβέτη. Μετά το θάνατο αυτών, εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Τάντα της Αιγύπτου και επιδόθηκε σε εμπορικές και γεωργικές δραστηριότητες και πλούτισε (pireorama Τέχνης και Πολιτισμού).

Πέθανε σε ηλικία 61 ετών, το 1891, και κληροδότησε στο ελληνικό κράτος το 60% της περιουσίας του, 48.000 λίρες Αγγλίας, από τις οποίες 500.000 χρυσά φράγκα για την ανέγερση Ναυτικής Σχολής, ενώ με τους τόκους των υπολοίπων θα στέλνονταν οι καλύτεροι μαθητές της Σχολής για μετεκπαίδευση στο εξωτερικό.

Εικ. 1 ΤΑΦΙΚΟ ΜΝΗΜΕΙΟ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗ (Γ. Γάρδας)

Εικ. 2 Παντελής Βασσάνης (Pireorama)

Εικ. 3 ΣΧΟΛΗ ΔΟΚΙΜΩΝ (Pireorama)

ΕΙΚ. 4 ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΔΙΟΙΚΗΤΗ (Γ.Γάρδας)

ΕΙΚ. 5 ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΟ (Γ.Γάρδας)

ΕΙΚ. 6 ΚΥΡΙΑ ΟΨΗ ΑΠΟ ΘΑΛΑΣΣΑ (Γ.Γάρδας)

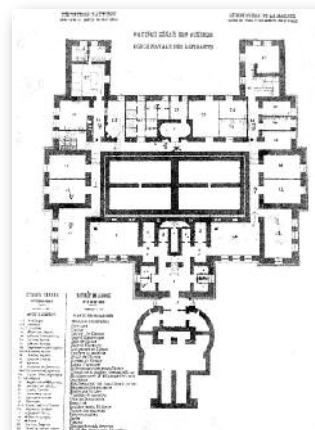
Ο Παντελής Βασσάνης θεωρείται Εθνικός Ευεργέτης και όχι μόνον τυπικώς, αφού πέραν της δωρεάς για τη Σχολή, προσέφερε δωρεές σε διάφορα ομογενή και ιθαγενή φιланθρωπικά ιδρύματα.

Το 1892 ανετέθη στον Τμηματάρχη του Υπουργείου Ναυτικών Μαρκόπουλο, η εκπόνηση των σχεδίων (Ιστορία της Σχολής Ναυτικών Δοκίμων, του Αντιναυάρχου Ι.Φακίδη). Υπάρχουν πάρα πολλές αναφορές ότι το Διοικητήριο της Σχολής κατασκευάστηκε με σχέδια του Ερν.Τσιήληρ. Προσωπικά, δεν μπόρεσα να βρω στοιχεία που να αποδεικνύουν τον ισχυρισμό αυτό, αφού και στο βιβλίο ΕΡΝΕΣΤΟΣ ΤΣΙΛΛΕΡ 1837-1923 (Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αθ. Σούτσου), που συνόδευε την έκθεση του 2010 με τα έργα του μεγάλου αυτού αρχιτέκτονα, στο οποίο περιέχονται τα περισσότερα έργα του δεν αναφέρεται το «Βασσάνειο Μέγαρο». Ωστόσο, το μέγεθος, η μεγαλοπρέπεια και το νεοκλασικό ύφος του κτηρίου, μαρτυρούν έναν σπουδαίο και έμπειρο αρχιτέκτονα, από τους λίγους εξέχοντες της εποχής.

Το 1900 παραχωρήθηκε ο χώρος για την ανέγερση της Σχολής (Εικ. 3) και το Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου ανετέθη στο Μηχανικό Απέρρη η κατασκευή της, με προϋπολογισμό περ. 400.000 δρχ. Στις 10 Μαρτίου 1901 έγινε η τελετή της κατάθεσης του θεμέλιου λίθου από τον Βασιλιά Γεώργιο τον Α' και τη σύζυγό του Όλγα. «Ο Βασιλιάς έθεσε τον θεμέλιο λίθο, ρίψας και νομίσματα χρυσά, αργυρά και χάλκινα όλων των μονάδων (εφημ. Ακρόπολη, 1901)». Η ανέγερση τελείωσε το 1904 και στις 3 Οκτωβρίου 1905, μετά τον εκπαιδευτικό πλοο και τη θερινή άδεια, οι δόκιμοι εγκαταστάθηκαν στη νέα Σχολή. Σε πρώτη φάση κατασκευάστηκαν 3 πέτρινα κτήρια. Η κατοικία Διοικητή και Υποδιοικητή (Εικ. 4), το θεραπευτήριο (Εικ. 5) και βέβαια το βασικό κτήριο του Διοικητηρίου, κατάλληλο για την εξυπηρέτηση 40 ατόμων (Εικ. 6). Πρόκειται για ένα εντυπωσιακό τριώροφο κτήριο πάνω από τον όρμο Παλιάσκα. Η κάτοψη είναι ορθογωνική, με εξαίρεση δύο δωμάτια που εξέχουν στα άκρα της βορεινής εισόδου σχηματίζοντας ένα Π που περιβάλλει την βο-

ΕΙΚ. 7 ΒΟΡΕΙΝΗ ΕΙΣΟΔΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ (Γ.Γάρδας)

ΕΙΚ. 8 ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ-(ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΝΔ)

ΕΙΚ. 9 ΚΑΤΟΨΗ Α ΟΡΟΦΟΥ (ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΝΔ)

ΕΙΚ. 10 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΣΤΕΓΑΣΜΕΝΗ ΑΥΛΗ 1 (Γ.Γάρδας)

ΕΙΚ. 11 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΣΤΕΓΑΣΜΕΝΗ ΑΥΛΗ 3 (Γ.Γάρδας)

ΕΙΚ. 12 ΚΑΤΟΨΗ Β ΟΡΟΦΟΥ (ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΝΔ)

ΕΙΚ. 13 ΒΕΡΑΝΤΑ ΕΙΣΟΔΟΥ (Γ.Γάρδας)

ΕΙΚ. 14 ΠΡΟΒΟΛΗ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ (Γ. Γάρδας)

ΕΙΚ. 15 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΚΛΙΜΑΚΟΣΤΑΣΙΟ (Γ.Γάρδας)

ΕΙΚ. 16 ΑΓΑΛΜΑ Π.ΒΑΣΣΑΝΗ 1 (Γ.Γάρδας)

ΕΙΚ. 16α ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΛΙΜΑΚΟΣΤΑΣΙΟΥ 1

ΕΙΚ. 16β ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΛΙΜΑΚΟΣΤΑΣΙΟΥ 2

θητική είσοδο και κλίμακα του κτηρίου (Εικ. 7). Στον Α' όροφο (ισόγειο) (Εικ. 8), ήταν τα εργαστήρια φυσικής, χημείας, ηλεκτρισμού, ρουτίνες, μαγειρεία και αποθήκες πυροβολικού. Στον δεύτερο όροφο (Εικ. 9), που ήταν η καρδιά του κτηρίου, υπήρχαν σπουδαστήρια των δοκίμων, αίθουσα εξετάσεων, εστιατόριο και στο κέντρο υπάρχει ο μεσόδωρος, μία εσωτερική αυλή διαστάσεων 28.50x13.50m στεγασμένη με ξύλινη στέγη και υαλοστάσιο (Εικ. 10,11), που χρησίμευε για τις ασκήσεις και την διασκέδαση των δοκίμων. Τέλος στον τρίτο (πάνω από το ισόγειο) όροφο (Εικ. 12) ήταν οι θάλαμοι των δοκίμων, δωμάτια αξιωματικών, γραφεία και το γραφείο του διοικητή.

Η κύρια είσοδος και όψη είναι μεσημβρινή, με άπλητη θέα προς τη θάλασσα. Μια ιδέα της θέας μπορεί κανείς να φανταστεί από την εικόνα 13, αν αφαιρέσει τις πολυκατοικίες που κτίστηκαν αργότερα, πάνω στα βράχια

της, ακατοίκητης τότε, Πειραιϊκής Χερσονήσου. Στο μέσο της κύριας (μεσημβρινής) όψης, η είσοδος και το γραφείο του διοικητή στον όροφο προβάλλονται αισθητά προς τον νότο, δίνοντας στην όψη πηλαστικότητα και μεγαλοπρέπεια (Εικ. 14). Έμπροσθεν του χώρου αυτού είναι το αριστουργηματικό μαρμάρινο κλιμακοστάσιο (Εικ. 15) που οδηγεί στην είσοδο του πρώτου ορόφου από το χαμηλότερο επίπεδο (ήδη της κλίσης του εδάφους) του δρόμου. Η κλίμακα αυτή έχει δύο τμήματα (καθ' ύψος). Το πρώτο, ευθύγραμμο, οδηγεί σε ένα πλατύσκαλο όπου υπάρχει το άγαλμα του ευεργέτη της σχολής Παντ. Βασσάνη (Εικ. 16). Δεξιά και αριστερά δύο ημικυκλικές κλίμακες, οδηγούν στο πλατύσκαλο που βρίσκεται προ της εισόδου του κτηρίου. Εντυπωσιακή είναι και η εσωτερική μαρμάρινη κλίμακα (Εικ. 17) με το περίτεχνο προστατευτικό κιγκλίδωμα και τα διακοσμητικά στοιχεία τοίχων και οροφής (Εικ. 18,19,20).

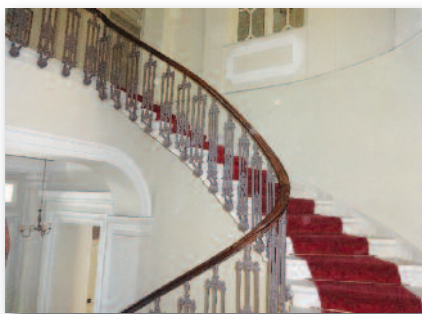
Παρά τις εσωτερικές μετατροπές

ΕΙΚ. 17 ΕΙΣΟΔΟΣ (Γ.Γάρδας)

ΕΙΚ. 18 ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΚΙΓΚΛΙΔΩΜΑΤΟΣ (Γ.Γάρδας)

Εικ. 19 ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΚΛΙΜΑΚΟΣΤΑΣΙΟΥ
(Γ.Γάρδας)

που έχουν γίνει από τότε, και τα τρία αρχικά κτίρια διατηρούν την αρχική τους μορφή. Σήμερα, οι εγκαταστάσεις της Σχολής έχουν πολλαπλασιαστεί, με την προσθήκη νέων κτηρίων, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις σύγχρονες ανάγκες (Εικ. 21). Κατασκευάστηκε νέο κτήριο ενδίαίτησης δοκίμων, εστιατόριο, κτήριο συνεργείων, αίθουσα διασκέδασης, Μουσείο, κλειστό γυμναστήριο, κλειστό κολυμβητήριο, στίβος, γήπεδα κλπ.

Ο Πειραιάς, συνδυάζει την δύναμη της εμπορικής ναυτιλίας με την ισχύ του Πολεμικού Ναυτικού. Αποτελεί ένα πραγματικό «σημείο αναφοράς» της προσπάθειας του Ελληνικού κράτους για εθνική χειραφέτηση και κοινωνική ευημερία. Ήταν λοιπόν απολύτως φυσιογνωμικό το γεγονός ότι ο πρώτος Οργανισμός Λειτουργίας της ΣΝΔ που δημιουργήθηκε το 1884, όριζε ρητά πως η μόνιμη έδρα της Σχολής, θα ήταν πηδίο ο Πειραιάς. Χώρος επαγγελματικής κατάρτισης αθλή και χώρος αναψυχής, χώρος συνυφασμένος με πίκρες και με μόχθο της καθημερινής προσπάθειας για αυτοβελτίωση αθλή και ταυτισμένος με τα αισθήματα της υπερηφάνειας και της αυταξίας, ο Πειραιάς υπήρξε και θα συνεχίσει να είναι για

Εικ. 20 ΟΡΟΦΗ ΚΛΙΜΑΚΟΣΤΑΣΙΟΥ
(Γ.Γάρδας)

τους Ναυτικούς Δοκίμους μας η «δική τους πόλη». Οι δε Ναυτικοί Δόκιμοι, τα δικά του «παλληκάρια» (ΜΟΥΣΕΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΣΝΔ).

Ιδιαίτερα ευχαριστώ:

- Τον κ. Β. ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ Υποναύαρχο ΠΝ, Διοικητή της ΣΝΔ
- Τις κυρίες Χαλίου και Σαμαρτζή του Γραφείου Δημοσίων Σχέσεων της ΣΝΔ
- Τον κ. Λουκάκη και την κα Παπαθανασίου του ΓΕΝ για την βοήθεια στην συλλογή των στοιχείων και την άδεια φωτογράφισης της Σχολής.

Πηγές:

- Pireorama ιστορίας και πολιτισμού
- βιβλίο «ΜΟΥΣΕΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ της οσχολής ναυτικών δοκίμων»
- Ιστορία της Σχολής Ναυτικών Δοκίμων (1845-1973), αντιναύαρχου ε.α. ΙΩΑΝΝΗ Κ. ΦΑΚΙΔΗ
- Διαδίκτυο

Εικ. 21 ΟΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΗΜΕΡΑ (Pireorama)

Εικ. 22 ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ (Γ.Γάρδας)

Εικ. 23 ΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ (Γ.Γάρδας)

Εικ. 24 ΕΞΩΣΤΕΣ ΟΡΟΦΟΥ (Γ.Γάρδας)

Εικ. 25 ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΚΟΥΦΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΔΩΝ ΑΥΛΗΣ (Γ.Γάρδας)

Εικ. 26 ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΚΟΥΦΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΔΩΝ ΑΥΛΗΣ 2 (Γ.Γάρδας)

Εικ. 27 ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΝΔ
(Γ.Γάρδας)

Η ΜΑΓΕΙΑ ΣΤΟΝ ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΣΜΟ

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ

Αρχαιολόγου

τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

Δεν είναι η πρώτη φορά που μας απασχολεί σ' αυτό το περιοδικό η σχέση του αρχαίου ανθρώπου με το άγνωστο που τον περιβάλλει και τον ξεπερνά ορίζοντας την αρχή και το τέλος της ύπαρξής του, θέτοντας τα όρια - και το νόημα - των πράξεών του. Είδαμε με ποιούς τρόπους, είτε με την πίστη στους θεούς, τις θρησκευτικές και τις μαντικές πρακτικές, είτε με τη φιλοσοφία, την επιστήμη και τις τέχνες, οι αρχαίοι Έλληνες θα επιδιώξουν να ξεπεράσουν τους ανθρώπινους περιορισμούς και να ελέγξουν την υπαρξιακή αγωνία απέναντι σ' αυτό το άγνωστο. Στα κενά ανάμεσα στους δύο αυτούς δρόμους εξακολουθούσε πάντοτε - άληποτε κρυμμένη και άληποτε βγαίνοντας στην

επιφάνεια, να υπάρχει και (παρά το βάθεμα της θρησκευτικής στάσης και την πρόοδο της ορθολογικής επιστήμης και της τεχνολογίας) να λειτουργεί πίσω από την πολιτισμένη ρουτίνα της καθημερινότητας, σαν ένας τρίτος δρόμος, η μαγεία, με τις βαθιές τις ρίζες στις πανάρχαιες αρχετυπικές μορφές της ανθρώπινης ψυχής.

Η μαγεία - ένα όνομα σκοτεινό που τρόμαζε και τρομάζει - είναι η τέχνη που ελέγχει και κατευθύνει με μαγικούς λόγους (ξόρκια, επωδούς), χειρονομίες (με ή χωρίς τη ράβδο ή άλλη εργαλεία) και φίλτρα - και με τη βοήθεια των χονθίων δυνάμεων τη μυστική δύναμη που κρύβεται στο λόγο ή είναι διάχυτη στο περιβάλλον ή στον κάτω κόσμο, με σκοπό την ανατροπή της κατάστασης των πραγμάτων. Ήδη ο ποιητικός λόγος με τη ρυθμική μορφή και το υπαινικτικό περιεχόμενό του, αποτελεί ένα είδος μαγείας (για τους Ρωμαίους *carmen* σημαίνει το ποίημα και τη μαγική επωδή), οι μαγικές λέξεις και οι δικαστικές φόρμουλες την εφαρμογή του δικαίου (το παλαιό ρωμαϊκό δίκαιο στηρίζεται αποκλειστικά στη χρήση τέτοιων τύπων), το όνομα ενός θεού σημαίνει την υπερβατική παρουσία του, ο όρκος που γίνεται με την επίκληση του ονόματος του συνεπάγεται τη θεία τιμωρία. Πέρα από αυτά, μαγεία είναι η ίδια η διάχυτη στο σύμπαν δύναμη που εκδηλώνεται στην αρμονία των ήχων στη μουσική. Με τη μουσική του ο Αμφίων μετακινεί τις πέτρες και κτίζει τα τείχη της Θήβας, ο Ορφέας μαγεύει ανθρώπους και ζώα (εικ. 1, 2) ακόμα και τον Άδη (εικ. 3), στη μουσική αρμονία ο Πυθαγόρας αναγνωρίζει την αρμονία που διέπει το σύμπαν· παρόμοια παρούσα είναι αυτή και στα τυφλά ορμέμφυτα, όπως στην ερωτική έλξη της Κίρκης που μπορεί να μεταμορφώσει τους συντρόφους του Οδυσσέα σε γουρούνια (εικ. 4), όπως, τέλος, είναι αυτή η δύναμη στην οποία κάποια ξεχωριστά άτομα οφείδουν την ικανότητα της κυριαρχίας και του ψυχολογικού εξαναγκασμού - είτε πειθώ τον

ονομάσουμε είτε γοντεία - με μόνη την παρουσία και το βλέμμα τους.

Θρησκεία Επιστήμη και Μαγεία

Αν και η αρχική στάση του ανθρώπου απέναντι στο άγνωστο, συνεπώς και η αρχαία σχέση της μαγείας με τη θρησκεία, είναι χαμένη στα βάθη της προϊστορίας, αναγνωρίσιμη μόνο σε κάποιες πρωτόγονες λατρείες και στη σύγχρονη επιβίωση τελετουργιών, θαυμάτων και εξορκισμών, μπορούμε να πούμε ότι τα σύνορα ανάμεσα στους συγγενικούς αυτούς κόσμους είναι για μας σαφή: Από τη μια πλευρά είναι ο κόσμος της θρησκείας, στρωματογραφημένος σε τρεις ανεξάρτητες ζώνες (ουράνια, επίγεια, και καταχθόνια), η επικοινωνία μεταξύ των οποίων πραγματοποιείται με την προσευχή και τις τακτικές ημερολογιακά καθορισμένες θρησκευτικές τελετουργίες, με σκοπό την εξασφάλιση του παρόντος και του μέλλοντος της κοινότητας. Απέναντι σ' αυτόν τον ιεραρχημένο κόσμο βρίσκεται ο ενιαίος κόσμος της μαγείας, που διέπεται από τους «νόμους» της αλληλεπιδράσης, της συμπάθειας και αντιπάθειας (έλξης-απόωσης), οι οποίοι συνδέοντας μεταξύ τους τον άνθρωπο με τα στοιχεία της φύσης και τα άστρα, καθιστά δυνατή την επέκταση του πεδίου της μαγικής δράσης στα απρόσιτα όρια του σύμπαντος. Στον κόσμο αυτό η επικοινωνιακή προσευχή δεν έχει πλέον καμία θέση. Την αντικαθιστά ο λειτουργικός εξαναγκασμός του θεού, με σκοπό όχι πια το κοινό αλλά το ατομικό (πνευματικό, υλικό ή ψυχολογικό) όφελος του μάγου ή του πελάτη του ή/και τη βλάβη του αντιπάλου του. Η δύναμη του μάγου στηρίζεται όχι στην αναγνώριση και το σεβασμό των αξιών ενός ιεραρχικά δομημένου σύμπαντος, αλλά στη «γνώση» των νόμων της λειτουργίας του ως ενιαίου οργανισμού. Σε αντίθεση με την επιστήμη, που θα προσπαθήσει εμπειρικά και συστηματικά να αναζητήσει τις αιτίες (και την δυνατότητα ελέγχου) των φυσικών γεγονότων, η μαγεία πιστεύει ότι αρκούν η

Εικ. 1. Ο Ορφέας μαγεύει με τη λύρα του τους Θράκες, Κρατήρας Βερολίνο 440 - 430 π.Χ.

Εικ. 2 Ο Ορφέας μαγεύει το ζωικό βασίλειο Ψηφιδωτό Σπάρτη 3ος αι. μ.Χ.

δύναμη της θέλησης, οι μαγικές λέξεις και πράξεις του μάγου· είναι ένα είδος τεχνικής κυριαρχίας επί της φύσης που στηρίζεται όμως σε λήθος υπόβαθρο (Frazer, Tylor). Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα για τη διάγνωση του σημερινού κόσμου η διαπίστωση ότι παρά τη βασική διαφορά της προσέγγισης, των μεθόδων και των μέσων, είναι το ίδιο πάντα πνεύμα της μαγικής (φασουστικής θα λέγαμε) παντοδυναμίας, που συναντάμε στη θέληση για κυριαρχία πάνω στη φύση και στον άνθρωπο, των σύγχρονων φυσικών και κοινωνικών επιστημών και τεχνολογιών, είτε για το καλό είναι αυτό (όπως π.χ. όταν η ιατρική και η φαρμακολογία αντικαθιστούν τα μαγικά ματζούνια), είτε για το κακό της ανθρωπότητας, π.χ. όταν τη θέση της μαύρης μαγείας και της δαιμονολογίας παίρνει η τρομακτική εξέλιξη της καταστροφικής μηχανής των ποθέμων και των μηχανισμών ελέγχου της σκέψης και της συμπεριφοράς των ανθρώπων.

Η σημασία του τελετουργικού στοιχείου στη μαγεία και τη θρησκεία.

Το στοιχείο εκείνο που απαρχώς συνδέει - και μέχρι σήμερα συνδέει - τη θρησκευτική όπως και τη μαγική προσέγγιση του θείου, είναι η τελετουργία, μια παράσταση που συνδυάζει την φορτισμένη με συμβολισμό πράξη με το κωδικοποιημένο (καμιά φορά σε γλώσσα αρχαία ή ξένη) μήνυμα του λόγου, στον οποίο η φραστική έμφαση, ο τόνος της φωνής και ενδεχομένως η μουσική συνοδεία δίνουν το χαρακτήρα της πράξης. Η βαθύτερη διαφορά βρίσκεται στο περιεχόμενο των δύο πρακτικών. Ανέναντι στον παρακλητικό λόγο, τη απλή γλώσσα και τους καθιερωμένους επίσημα τύπους της προσευχής, στον κοινωνικό χαρακτήρα των θρησκευτικών τελετουργιών για την ανανέωση της κοινωνικής συνοχής, την αποκατάσταση του θεϊκού νόμου και της τάξης, τα μαγικά τελετουργικά έχουν, όπως ήδη επισημάνθηκε, ένα ανεπίσημο και ιδιωτικό, εγωιστικό, και συχνά αντικοινωνικό χαρακτήρα, αποτελούν δηλαδή μια μορφή ιδιοποίησης για ατομικό όφελος της τελετουργικής δύναμης, και ανατροπής της ισορροπίας μεταξύ ατομικών και κοινών συμφερόντων που αντιπροσωπεύει η κανονική (επίσημη) μορφή της τελετουργίας στις ανθρώπινες κοινότητες (εξαίρεση αποτελεί η επίσημη μορφή της μαγείας σε ορισμένες φυλές όπου αυτή μονοπωλείται από τον εκπρόσωπο της κοινότητας, βασιλιά και ιερέα, για λογαριασμό του συνόλου). Η μαγεία όχι μόνο αρνείται την

επικοινωνία αλλήλ και εγκαταλείπει ή αντιστρέφει τους κοινούς κώδικες: η μαγική θυσία αντί για το άσπρο διαλέγει το μαύρο πρόβατο, οι τελετές της πραγματοποιούνται τη νύχτα αντί για τη μέρα, τα κείμενα γράφονται ανάποδα, χρησιμοποιώντας συχνά λέξεις ακαταβίβιστες, ακόμα και το βάδισμα είναι συχνά ανάποδα, προς τα πίσω. Καθόλου περίεργο που, ως ιδιωτική μυστική πρακτική, η μαγεία συνδέεται κατά κανόνα με πρόσωπα περιθωριακά, που προκαλούν το φόβο, την περιφρόνηση και συχνά διώκονται, κυρίως δε από ξένους (Πέρσες, Χαλδαίους, Αιγύπτιους, ή απομονωμένους ιθαγενείς πληθυσμούς (Θεσσαλοί).

Η ιστορία της μαγείας

Όσα προηγουμένως είπαμε αφορούν στη μαγεία, όπως τη βλέπουμε πλήρως διαμορφωμένη στο τέλος της κλασικής και στην ελληνιστική εποχή. Στους αρχαιότερους χρόνους αυτή δύσκολα διακρίνεται από τη θρησκεία. Η απουσία της στην Ιλιάδα εξηγείται ενδεχομένως από τον αριστοκρατικό, ξένο στις λαϊκές πίστες και δεισιδαιμονίες, κόσμο του έπους. Ακόμα και στην Οδύσσεια όπου για πρώτη φορά αυτή εμφανίζεται, είναι υπόθεση γυναικών ξένων, που ζουν στα άκρα του κόσμου όπως η Κίρκη και η Μήδεια ή που - όπως η Ελένη από την Αίγυπτο - έχουν φέρει από εκεί τα μαγικά φίλτρα τους. Ήδη τα φίλτρα της Κίρκης συνοδεύονται από ξόρκια (Οδ. 19.475) και τη χρήση της μαγικής ράβδου, πρώτη εμφάνιση του κατεξοχήν και με τη μακρύτερη ιστορία μαγικού αυτού εργαλείου. Όχι μόνο γνωρίζει η Κίρκη την τέχνη της μεταμόρφωσης αλλήλ και το δρόμο για τον Άδη, και τον τρόπο επικοινωνίας με τους νεκρούς. Η προσωποποίηση της μάγισσας είναι όμως η Μήδεια: δεν είναι αυτή μόνο τεχνίτρια στην παρασκευή των βοτάνων, στις επωδούς και στο βουντού (σε ένα απόσπασμα του Σοφοκλή τη βλέπουμε να καίει μια κούκλα)· είναι ικανή να ανασταίνει και νεκρούς (εικ. 5), και, όπως τουλάχιστον τη γνωρίζουμε από τα πολύ μεταγενέστερα Αργοναυτικά είναι η πρώτη για την οποία έχουμε ρητή περιγραφή της δύναμης του κακού ματιού, του μίσους που παίρνει υλική μορφή στο βλέμμα. Η περιγραφή του Απολλωνίου είναι συναρπαστική (Αργ. 1670): και όταν αναλογίστηκε το κακό, με μάτια γεμάτα έχθρα κοίταξε τον Τάλην. Και καταστρεπτική οργή είχε για κείνον, έτσι ολέθρια ξαναμμένη, καθώς του έστελνε μπροστά του τρομακτικά φαντάσματα. Πατέρα Δία με πίνει τρόμος και θαμπώνομαι όταν σκεπτώ πώς,

Εικ. 3. Ορφέας και Ευρυμέδεια στον Άδη. Νεάπολη 420 π.χ.

Εικ. 4. Η Κίρκη ετοιμάζει το μαγικό φίλτρο για τον Οδυσσέα, λευκή λίθος, Αθήνα 490-480 π.χ.

Εικ. 5. Η Μήδεια και οι κόρες του Πελίου, Ρώμη 420 π.χ.

Εικ. 6. Η τρίμορφη Εκάτη Ρωμ αντίγραφο, πιθανώς της Εξάτης Επιπυργυδίας του Αλκαμένη. Ο Δεισιδαιμονίας φροντίζει να λαδώνει με σεβασμό τα Εκάτεια στα σταυροδρόμια.

Εικ. 7. Κατάδεσμος. Φωτογραφία και απόγραφο

Εικ. 8. Μολύβδινο ομοίωμα σαρκοφάγου και ειδώλιο του Μνησιμάχου (ο κατάδεσμος είναι χαραγμένος στο εσωτερικό του καλύμματος. Κεραμεικός 4ος αι. π.Χ.

χωρίς καμιά αρρώστια ή λαβωματιά, μας βρίσκει ο χαμός, αφού κι αυτός αν και χάλκινος νικήθηκε από τη δύναμη της πολυβότανης Μήδειας.

Η πρώτη μαζική εισβολή της μαγείας στον ελληνικό κόσμο είναι σύγχρονη με το άνοιγμα - μέσω της μισθοφορίας και του εμπορίου - στην επίδραση της Ανατολής αλλιά και με τις βαθιές σύγχρονες αλληγές της αρχαϊκής κοινωνίας. Δεν είναι τυχαίο ότι το όνομα της αναφέρεται στους Μάγους, τους ιερείς που είχε δίπλα του ο Μεγάλος Βασιλιάς, αυτούς που γνώριζαν τα άστρα, τα θεϊκά πράγματα (τη θεογονία), και ήταν ικανοί να ερμηνεύσουν τα θεία σημεία και τα όνειρα (Apuleius. Apol. 25 κ.ε.)· ούτε είναι τυχαία η προέλευση της Μήδειας από τη χώρα του Χρυσού Δέρατος, στην ανατολική άκρη του Εύξεινου Πόνου.

Οι βαθύτερες προϋποθέσεις για την εξάπλωση της είχαν δημιουργηθεί από την κατάρρευση της παλαιάς τάξης πραγμάτων, όταν την κλειστή - αγροτική ή αριστοκρατική - «κοινωνία της αιδούς» αντικατέστησε αυτή της ενοχής του μοναχικού, απειθευθερωμένου από τους παλιούς ηθικούς δεσμούς, αλλιά περιτριγυρισμένου από νέους θεούς και νέους δαίμονες κατοίκου της ανοιχτής στον κόσμο εμπορικής πόλης, που εκφράζει η ατομική θυρική ποίηση και η καταθλιπτική, επικίνδυνη ατμόσφαιρα των έργων του Αισχύλου, αλλιά και η αναζήτηση από τους φιλοσόφους του 6ου και τους τραγικούς του 5ου αι., με πρώτο ακριβώς τον Αισχύλο, των νέων ηθικών, θεολογικών, φιλοσοφικών και επιστημονικών αρχών που θα επέτρεπαν την ανοικοδόμηση ενός νέου κόσμου. Μόλις με την ανάπτυξη αυτής της θρησκευτικο-φιλοσοφικής και της ιατρικής σκέψης από τον ύστερο 6ο αιώνα μπορούμε να πούμε ότι αρχίζει να διαφοροποιείται πλέον με σαφήνεια από τη θρησκεία, ο περίεργος κόσμος της μαγείας στον οποίο ο άνθρωπος καταφεύγει πλέον μόνο ευκαιριακά, σε περίπτωση ανάγκης και για τη λύση κοινών ή ιδιωτικών προβλημάτων.

Με τη φάση αυτή και όχι άσχετη με τη θυελλώδη είσοδο στην Ελλάδα των εκστατικών λατρειών είναι η εμφάνιση ενός νέου τύπου μάγου, ενός ανθρώπου με υπερφυσικές δυνάμεις, ικανού να αποκαταστήσει τη σύνδεση με το Υπερπέραν, συγγενικού με το γνωστό στην εθνολογία τύπου του θαυματουργού σαμάνου (Dodds). Απαρχής αυτοί οι ονομαζόμενοι γόντες (Φορώνις, Φερεκύδης FGrH 3 fr.47) συνδέονται με τη μαγεία της μουσικής.

Ο πρόδρομος τους ήταν ο Ορφείας ο γόντας των ζώων και των ανθρώπων, ο μυθικός ιδρυτής ουσιαστικά μιας νέας λυτρωτικής της ψυχής θρησκείας. Έτσι, η «γοντεία» στα κλασσικά χρόνια είναι στενά συνδεδεμένη με τον κόσμο των νεκρών. Ο Φερεκύδης κατέχει το τρόπο εξαναγκασμού των νεκρών, που θα γνωρίσουμε από τους κατάδεσμούς. Οι γόντες καθούν τους νεκρούς Πλ. Νόμοι 909b 2), τους ελέγχουν όταν πάνε να βλιάψουν τους ζωντανούς (Πλ.Ηθ. fr. 126), και ληειτουργούν ως μυσταγωγοί στα ορφικά και αλλιά σύγχρονα μυστήρια που εγγυώνται τη μετά θάνατο ζωή.

Δύο τέτοιοι μεγάλοι άνθρωποι ξεχωρίζουν στην εποχή της μεγάλης κρίσης της αρχαιότητας: ο Εμπεδοκλής και ο Πυθαγόρας

Πιο κοντά στον τύπο του θαυματουργού σαμάνου, που βρίσκεται σε άμεση σχέση με τις δυνάμεις της φύσης, είναι ο Εμπεδοκλής. Από το μαθητή του Ιππία μαθαίνουμε για τη δύναμη που είχε να θεραπεύει με φάρμακα, τις αρρώστιες, τα γεράματα, να αψηφά το νόμο της βαρύτητας και να ελέγχει τα στοιχεία της φύσης ακόμα και να ανασταίνει νεκρούς. Ο Πυθαγόρας ελέγχει τη φύση με αλλήλο τρόπο, με τη δύναμη των μαθηματικών και των κανόνων των μουσικών αρμονιών και των αριθμητικών αναλογιών, που διέπουν το σύμπαν και τον ανθρώπινο νοη. Τον μυστικό προσωπικό (ατομικό) συνεπώς ενδεχομένως αντικοινωνικό χαρακτήρα της μαγείας θα διατηρήσουν και οι αρχαίες μυστηριακές θρησκείες. Για τον Ηράκλειτο, ο οποίος (σύμφωνα με τον Κλήμη τον Αλεξανδρέα) έβαζε στον ίδιο σάκο μάγους, βάρκους, μαινάδες και μύστες, ο μάγος είναι ο ειδικός ιερέας που καλύπτει το χώρο των ληειτουργιών που δεν εμπίπτουν στις επίσημες λατρείες: τη μύηση τα μυστήρια, τις μαντείες και τους καθαρισμούς.

Στην Αθήνα της σοφιστικής, όπως και σε όλες τις εποχές διαφωτισμού, η μαγεία θα χάσει την αίγλη και το φόβο που προκαλούσε η μεταφυσική δύναμή της (είναι χαρακτηριστικό ότι η κατηγορία μπορεί να είναι μόνο ασέβεια ή για φαρμακεία, εφόσον πεθάνει το θύμα). Απέναντι της έχει την επίσημη θρησκεία της δημοκρατικής πολιτείας και την επιστήμη. Στην ιατρική όπου έχει να αντιμετωπίσει την επιστημονική σχολή του Ιπποκράτη (βλ. την εναντίον της πολεμική στο βιβλίο περί της ιερής νόσου) αναφέρονται επωδοί αλλιά όχι ειδικές ληειτουργίες. Διαφορετική αντιμετώπιση έχουν ενδεχομένως μόνο οι ψυχικές νόσοι, βασικά ο δαιμονισμός, όπου

παράλληλα με τις δίαιτες (Ιπποκράτης Ιερ. Νοσ. 18.6) και τη χορευτική αγωγή (Πλ. Νόμοι 7.790d-e) επικρατούν (και θα επικρατήσουν για πολύ) οι εξορκισμοί και οι καθαρτήριες λειτουργίες. Στο κλίμα αυτό του διαφωτισμού εξαίρεση αποτελούν βέβαια οι λαϊκές δεισιδαιμονίες, ένα δείγμα των οποίων δίνει ο συμπεριφορά του αιώνιου δεισιδαίμονα με τα συνεχή «σταυροκοπήματα», ραντίσματα, φτυσίματα και ξόρκια, τις γρουσουζίκες μέρες, το φόβο για τη συνάντηση με τρελούς, φεχώνες, γάτες, φίδια, νεκροταφεία κλπ, περιγράφει ωραία στους Χαρακτήρες του ο μαθητής του Αριστοτέλη Θεόφραστος (εικ. 6).

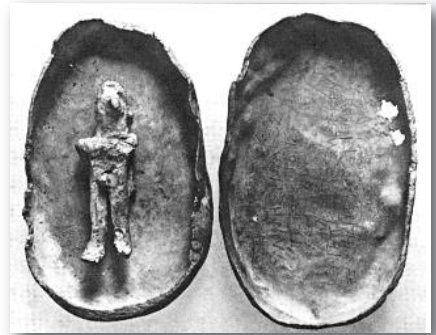
Η **μαγική τελετουργία** περιορίζεται τώρα κατά κύριο λόγο σε δύο χώρους: Στον τυπικό χώρο του δημόσιου δίκαιου, όπου παίρνει τη μορφή του όρκου, και στον ιδιωτικό, κυρίως στα λαϊκά στρώματα και όσο πάει περισσότερο στο γυναικείο κόσμο, όπου η μαγεία (και μάλιστα η μαύρη μαγεία) έχει πανάρχαιες ρίζες. Οι πιο κοινές μορφές της είναι η ερωτική μαγεία (πρώτα αναφέρεται σ' αυτήν ο Πίνδαρος Πυθ. 4 213-219 μιλώντας για τα ξόρκια με τα οποία η Αφροδίτη βοήθησε τον Ιάσονα να κερδίσει τη Μήδεια) και η μαγεία που στοχεύει στη πρόκληση βλάβης στον εχθρό.

Η **κοινή μορφή της, από τα μέσα του 5ου αι. π.Χ., με συνεχή αύξηση έως το τέλος της αρχαιότητας, ο κατάδεσμος (defixio)** (εικ. 7), ένα είδος γραπτού μοιθύβδινου ελθίσματος, συχνά διπλωμένου, που τοποθετείται μέσα ή έξω από τάφους (άσχετους με τα πρόσωπα που εμπλέκονται), με το σκοπό να βρίσκονται κοντά στους νεκρούς που θα χρησιμοποιούν ως μεταφορείς του μηνύματος, αργότερα και σε κρήνες και άλλους χώρους στο εσωτερικό της γης. Με το κείμενο εξορκίζονται οι θεοί του κάτω κόσμου, η Εκάτη, ο Ερμής Χθόνιος, η Περσεφόνη (εικ. 8), οι Ερινύες κλπ αλλιώς και οι δαίμονες και οι νεκροί (ιδιαίτερα οι πρόσφατα και βίαια θανόντες) να ακινητοποιήσουν (καθιστώντας τον έτσι ακίνητο) ως αντερραστή, αντίδικο ή ανταγωνιστή, τον κατανομαζόμενο, δέοντα τον χειροπόδαρο, παραλύοντας ή φιμώνοντας τον, σπανιότερα θανατώνοντας τον, ανάλογα πάντα με τις προθέσεις και τις ανάγκες του διώκτη του. Ο κατάδεσμος καμιά φορά συνοδεύεται με ένα - μοιθύβδινο ή κέρινο-ομοίωμα του εχθρού συχνά μέσα σε φέρετρο (εικ. 9, 10), με δεμένα τα χέρια ή/και τα πόδια (εικ. 11) ή και ακρωτηριασμένο, σπανιότερα καταποσσαδευμένο (τρυπημένο δηλαδή με καρφιά). Τούτο συνδυάζεται με το χειρισμό προσωπικών στοιχείων (τρίχες, κουρέλια) ή αντικειμέ-

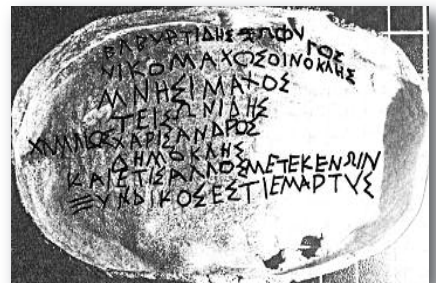
νων που έχουν σχέση με αυτόν που πρέπει να δέσουν οι χθόνιοι. Τα περισσότερα κείμενα στην κλασική Αθήνα αφορούν σε αντιδίκους, συχνά μάλιστα περιορίζονται μόνο στον κατάλογο τους και σε μια σύντομη επίκληση των χθονίων θεών. Συγχρόνως - ήδη από τον 5ο αι. - εμφανίζονται και οι ερωτικοί κατάδεσμοι με σκοπό την κατάκτηση ή την επανάκτηση μιας γυναίκας (σπανιότερα το αντίθετο), οι οποίοι θα έχουν ένα πολύ μακρύ μήλον. Λιγότερο κοινοί είναι οι οικονομικοί κατάδεσμοι (εξουδετέρωση ενός ανταγωνιστή), ενώ οι αγωνιστικοί, που αφορούν κυρίως στον αντίπαλο ηνίοχο στις αρματοδρομίες είναι κοινότεροι στην αυτοκρατορική περίοδο.

Εκτός από τον κατάδεσμο, υπάρχει πάντα (αν και εδώ τα επιγραφικά στοιχεία είναι πολύ σπανιότερα) η **μαγική τελετουργία**. Αυτή συνίσταται στο τελετουργικό χειρισμό κάποιων αντικειμένων συνδυασμένο με ένα επωδό (ξόρκι) σε ρυθμική γλώσσα. Σκοπός είναι η κυριαρχία πάνω στις υπερφυσικές δυνάμεις που αντιμετωπίζει ο μάγος ή η εξαπάτηση τους. Τούτο επιτυγχάνεται με την κατασκευή και εδώ ενός μοντέλου ή με τη χρήση ενός υποκατάστατου και φυσικών ουσιών όπως συγκεκριμένα φυτά=βότανα και ορυκτά, που έχουν τη δύναμη να τις έλξουν ή να τις απωθήσουν.

Ένα ωραίο (φιλολογογικό) δείγμα ερωτικής μαγικής τελετουργίας οφείλουμε στη Φαρμακεύτρια του Θεοκρίτου. Η ηρώδα αρχίζει τις προετοιμασίες της τελετής με την επίκληση της Σελήνης - Εκάτης «Τώρα όμως θα τον δέσω με πύρινα μάγια. Φέξε φωτεινή Σελήνη, τραγουδώ γλυκά για σένα, θεά και για την Εκάτη τη χθόνια, που σαν περνάει οι σκύλοι τρέμουν και γαυγίζουν καθώς δρασκελίζει τους τάφους των νεκρών και τις λίμνες με το μαύρο αίμα». Ακολουθεί μια μακριά σειρά από στροφές όπου τις κατάρες για την εγκατάλειψη από τον εραστή εναληθίζονται με περιγραφές της σπιτικής μαγικής τελετουργίας, συνοδευόμενες κάθε φορά με την επωδό «Φέρε τον εραστή μου σπιτί μου μαγικέ τροχέ!». Το ποίημα συνεχίζει σε ένα δεύτερο μέρος, με την αφήγηση της γνωριμίας (η επωδός είναι εδώ: «Πες μου Σελήνη θεϊκή, πώς άρχισε ο έρωτάς μου») για να τελειώσει, όπως άρχισε, με την κατάρα («τώρα θα τον δέσω εδώ με μάγια ερωτικά») με απειλές, και το χαιρετισμό στη Σελήνη και τα αστέρια. Τα υλικά που χρησιμοποιεί η ερασιτέχνης αυτή μάγισσα είναι απλά: χοντροκομμένο κριθάρι, φύλλα δάφνης, πίτουρα, κερί, κρασί, γάλα και νερό για σπονδές, το φυτό ιππομανές, η απαραίτητη σκόνη σαύρας, αλλιώς και ένα κρόσι από το μανδύα του

Εικ. 9. Μεταγραφή του κειμένου από το κάλυμμα του καταδέσμου του Μνησιμάχου με κατάλογο ονομάτων

Εικ. 10. Μοιθύβδινο ειδώλιο του Θεοκράτους (το όνομα χαραγμένο στο αρ. χέρι) με δεμένα πίσω τα χέρια, Κεραμικός 4ος αι. π.Χ.

Εικ. 11. Goya, Caprichos no 43 El sueño de la razon produce monstros (Ο ύπνος της λογικής γεννά τέρατα)

Εικ. 12. Φυλακτό με παράσταση δαίμονος και άγνωστα ονόματα

Εικ. 13 και 14. Φυλακτό με παράσταση Έρωτος και ερμαϊκής στήλης και δυσνόητη επιγραφή

εραστή της που θα ριχτεί κι αυτό στη φωτιά. Τα εργαλεία της είναι η ράβδος, ένας μαγικός τροχός, μια σβούρα και ένα χάλκινο σήμαντρο, πιθανότατα και κάποια δακτυλίδια.

Η περίοδος της πραγματικής ακμής της μαγείας (στο τέλος της ελληνοιστικής περιόδου, στους δύο τελευταίους αιώνες π.Χ.) αρχίζει, καθόλου τυχαία, με το τέλος του ελληνικού ορθοδογισμού που γεννήθηκε με τον Αριστοτέλη και άνηψε το Μουσείον της Αλεξανδρείας (εικ.12). Θα κορυφωθεί, συγχρόνως με την μεγάλη κρίση του αρχαίου κόσμου, στην ύστερη αυτοκρατορική περίοδο. Είναι τώρα, τον 1ο αι. π.Χ., που αποκτά πλέον συστηματική μορφή και «επιστημονική» αναγνώριση - κάτω από τον τίτλο της αστρολογίας - το σχήμα της μυστικής συμπάθειας που ενώνει τα άστρα με τον γήινο κόσμο και που τελειοποιούνται οι μαγικές τεχνικές που εξασφαλίζουν τη σωτηρία της ψυχής στη βασιλεία των ουρανών, και την ευτυχία στον υποσεληνίο τούτο κόσμο. Παράλληλα ολοκληρώνεται και ο τύπος της μαγικής τελετουργίας με την κωδικοποίηση των δύο βασικών συστατικών στοιχείων της, της «κλήσεως» και της «πράξεως». Η κλήσις είναι η επίκληση της θεϊκής δύναμης με το (ενίοτε μαγικό) όνομα της, και τον ορμαθό των επιθέτων, την «αρετολογία» του θεού, υπενθύμιση των περασμένων περιστατικών στα οποία είχε βοηθήσει, και ενδεχομένως υπόδειξη για το τι ζητείται από εκείνον. Η πράξις πάλι συνίσταται σε ένα μακρύ κατάλογο ικεσιών (ανάλογα με την περίπτωση εκφέρονται ψιθυριστά ή και σφυριστά), που συνοδεύουν καθορισμένες χειρονομίες και ο απαραίτητος εξοπλισμός. Οι τελετουργία μπορεί να κρατήσει μέρες και νύχτες, και να συνδέεται με χρήση ναρκωτικών, εισηνοές διαφόρων ουσιών, όπως π.χ. το θειάφι, σπονδές και εντυπωσιακά οπτικά και ακουστικά εφέ (σειστρα, καμπανάκια κλπ).

Την εικόνα της παντοδυναμίας της μαγείας στα χρόνια αυτά συμπληρώνει - και διευκρινίζει - ο μεγάλος όγκος των αιγυπτιακών μαγικών παπύρων (και οστράκων), όψιμων προϊόντων (χρονολογούνται στον 3ο και 4ο αιώνα μ.Χ.) μιας μαγικής αιγυπτιακής - βαβυλωνιακής αλλήλ και εβραϊκής παράδοσης χιλιετιών, με συνταγές για μαγικές, μαντικές, νεκρομαντικές τελετές που προορίζονται να εξασφαλίσουν τη γνώση, την ευτυχία, την υγεία, την ομορφιά, τον έρωτα, την τεκνοποιία, τον πλούτο και την εξουσία. Σαν δείγμα του γελοίου, και καμιά φορά ανδιαστικού, τύπου των συνταγών, που μου θυμίζουν

τα παιδικά καμώματα του Τομ Σωγιερ στο νεκροταφείο του χωριού του, δίνουμε κάποια αποσπάσματα ενός τέτοιου παπύρου (PGM 1.167-168): «Αγωγή αγρυπνητική. Αφού πάρεις τα μάτια μιας νυχτερίδας... πάρε ωμό ζυμάρι και πλάσε κουτάβι σκύλου. Βάλε το δεξί μάτι της νυχτερίδας στο δεξί του κουταβιού... Τρύπησε τα μάτια του κουταβιού με τη βελόνα... Ρίξε το κουτάβι σε μια καινούργια κούπα νερό, βάλε πάνω του μια πινακίδα, σφράγισε το με το δακτυλίδι σου που πρέπει να δείχνει δύο αντικριστούς κροκόδειλους και κρύψε το σε ένα τρίστρατο... Προσευχή που γράφεται στην πινακίδα: «Σε εξορκίζω τρεις στο όνομα της εκάτης Φορφορβαβιβω φωρβωρβά, ώστε να χάσει η δεινά τη φωτιά στα μάτια της ή να μένει άγρυπνη έχοντας στο νου της μόνο εμένα, το δεινά» (από το βιβλίο η Μαγεία στον ελληνικό και ρωμαϊκό κόσμο, τφρ. Δ. Ρήσος, Εξάντα 1996 σ. 309).

Δεν ξενίζει ότι από την ίδια χώρα, τη μαύρη (μελανίτιδα) γη μητέρα της μαγείας προέρχεται και το μεγαλύτερο μέρος των φυλακτηρίων (φυλαχτών) με τα παράδοξα ονόματα ντόπιων και ξένων θεών ή αγγέλων και καμιά φορά ακατανόητες τελετουργικές επικλήσεις. (εικ.13, 14)

Το αποκορύφωμα στην ιστορία της αρχαίας μαγείας θα αποτελέσει η γένεση, στο τέλος της Αρχαιότητας, ενός είδους ιερής μαγείας, της Θεουργίας, που - με την αποκατάσταση της παγκόσμιας «συμπάθειας» - προετοιμάζει τον άνθρωπο για τη θέαση (σύστασιν) του θεού, η οποία και πραγματοποιείται με την υποδοχή στο σώμα και την ψυχή του, τού θεϊκού φωτός

Είναι μέσα σ' αυτή τη νοσηρή ατμόσφαιρα μιας χωρίς προηγούμενο πολιτιστικής κρίσης, όπου η μαγεία, με την οποία (στο τέλος όπως τότε στην αρχή του μεγάλου πολιτισμικού κύκλου της Αρχαιότητας) έχουν ταυτισθεί θρησκεία και επιστήμη, που θα γεννηθεί και θα ανδρωθεί ο Χριστιανισμός, ενσωματώνοντας στοιχεία της ελληνικής φιλοσοφικής και μυστηριακής, όπως και της μαγικής (θαύματα, εξορκισμούς κλπ) παράδοσης, γύρω από μια νέα διδαχή (την Καλή Είδηση) που έχει ως κεντρικό στοιχείο όχι τη γνώση και τη θέαση του θεού φωτός αλλήλ την ολοκλήρωση του ανθρώπου μέσα από την αγάπη για τον άνθρωπο, απορρίχνοντας όλα τα άλλα στα Τάρταρα.

«Στην επιφάνεια» δυο μεγάλα τεχνικά έργα, ένα αρχαίο κι ένα σύγχρονο

Πρωτότυπη έκθεση στην "Ξυλαποθήκη"

Πηγές: www.topontiki.gr, www.efsyn.gr και www.efadyat.wordpress.com

Δύο μεγάλα τεχνικά έργα στον Πειραιά, ένα αρχαίο κι ένα σύγχρονο, φέρνει «στην επιφάνεια» η ομώνυμη περιοδική έκθεση που παρουσιάζεται στο κτίριο Ξυλαποθήκη επί της Οδού Πύλης 8, στις Αστικές Πύλες της πόλης.

Από τις αρχαίες σήραγγες, τις δεξαμενές και το ρωμαϊκό υδραγωγείο ως τις σύγχρονες στοές των υπόγειων σταθμών του Μετρό και τα εργαστήρια συντήρησης της Εφορείας Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων – που διοργανώνει την έκθεση σε συνεργασία με την Αττικό Μετρό ΑΕ –, οι «διαδρομές» ποικίλουν. Το ίδιο και οι πληροφορίες.

«Η έκθεση δεν απευθύνεται μόνο σε όσους πηγαίνουν στα αρχαιολογικά μουσεία. Μετά από συνεργασία με το Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο, περιλαμβάνει και πολλή τεχνική πληροφορία» δηλώνει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ η Προϊσταμένη της Εφορείας Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων κα Στέλλα Χρυσουλάκη. Η έκθεση, που περιέχει φωτογραφίες και βίντεο από τις διαδικασίες οι οποίες εξελίσσονται παράλληλα σε διαφορετικά σημεία του έργου, υπόγεια και πίσω από εργοταξιακές περιφράξεις, έχει κι άλλες ιδιαιτερότητες.

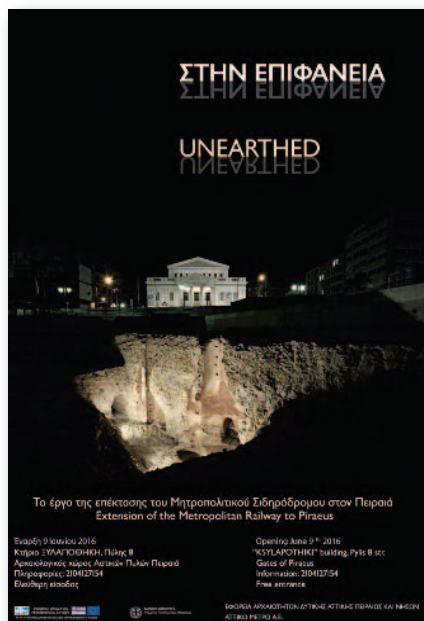
«Ο αρχιτέκτονας Βασίλειος Γκανιάτσας, καθηγητής Αρχιτεκτονικής στο ΕΜΠ, σχεδίασε το κτίριο της Ξυλαποθήκης με πολλή προσοχή και σεβασμό στην ιστορία της πόλης. Δηλαδή, απ' έξω έδωσε τη μορφή της Ξυλαποθήκης για να

υπενθυμίζει τη βιομηχανική ιστορία της συγκεκριμένης γειτονιάς του Πειραιά, ενώ από μέσα είναι ένας σύγχρονος εκθεσιακός χώρος της Εφορείας Αρχαιοτήτων. Τα κατώτερα επίπεδα αυτού του

κτιρίου χρησιμοποιούμε τα τελευταία τέσσερα χρόνια ως εργαστήριο συντήρησης αρχαιοτήτων από τις ανασκαφές του Μετρό και του Τραμ», εξηγεί η κα Χρυσουλάκη για την ταυτότητα του κτιρίου που θα φιλοξενεί τις εργασίες συντήρησης αλλιά και την περιοδική έκθεση έως ότου τελειώσει το έργο. «Η έκθεση "στην επιφάνεια" προοιωνίζει τη μόνιμη έκθεση στον τερματικό σταθμό του Μετρό στο Δημοτικό Θέατρο που θα έχει το ίδιο θέμα, δηλαδή το τεχνικό έργο της ύδρευσης της πόλης του Πειραιά από την ίδρυσή της τον 5ο αι. π.Χ. ως και το τέλος των ρωμαϊκών χρόνων με το Αδριάνειο

υδραγωγείο. Πάντα σε παραλληλία με το μεγάλο σύγχρονο έργο της διάνοιξης των στοών από το Μετρό» επισημαίνει.

Οι αρχαίες μεγάλες κατασκευές, ωστόσο, δεν είναι τα μόνα που εντόπισε η αρχαιολογική σκαπάνη. «Στην επιφάνεια» βγήκαν και πολλή κινητά ευρήματα, που έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. «Επειδή σκάβουμε πολύ βαθιά, 18 μέτρα κάτω από τον ορίζοντα, έχουμε βρει πάρα πολλά οργανικά υλικά, πολύ περισσότερα από όσα εντοπίστηκαν στην ανασκαφή του Δέλτα Φαλήρου. Με αυτά είχαν γεμίσει τα πηγάδια και τις δεξαμενές της πόλης μετά την καταστροφή του

Πειραιά από τον Σύλῆα» σημειώνει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ η κα Χρυσουλάκη και διευκρινίζει:

«Η πόλη του Πειραιά αντιστάθηκε σθεναρά στην πολιορκία του Σύλῆα. Γι' αυτό όταν ο Ρωμαίος στρατηγός κατόρθωσε να εισβάλει στην πόλη, την έκαψε από άκρη σε άκρη – την κατέστρεψε και για λόγους οικονομικούς, δεν ήθελε να υπάρχει το λιμάνι του Πειραιά –, σκότωσε πολύ κόσμο, ως και σκελετούς βρήκαμε στα πηγάδια. Οι λίγοι κάτοικοι που επέστρεψαν για να καθαρίσουν κάπως τα σπίτια και για να μπορέσουν να επιβιώσουν, πέταξαν στις δεξαμενές και στα πηγάδια τα αποκαΐδια, την κατεστραμμένη πόλη με άλλα λόγια. Και επειδή εκεί μέσα οι συνθήκες ήταν ειδικές (υγρασία, λάσπη), όλα παρέμειναν αναλλοίωτα. Έτσι βρήκαμε εργαλεία από ξύλο, ένα ξύλινο άγαλμα, μια μεγάλη ξύλινη πόρτα σπιτιού, αντικείμενα που γενικά δεν εντοπίζεις στις χερσαίες ανασκαφές. Έχουμε επίσης βρει τρόφιμα, σπόρια, φυτά, ως και μια μικρή τριανταφυλλιά, έντομα, ακόμα και χρυσομπάμπουρες, δηλαδή όλο το οικολογικό περιβάλλον της πόλης. Αυτά φυλάσσονται σε ψυγεία και θα αναλυθούν από τους ειδικούς παλαιοβοτανολόγους» τονίζει.

Στην έκθεση, εκτός από την πρωτοτυπία της θέασης του εργαστηρίου συντήρησης, ιδιαίτερος είναι και ο τρόπος που παρουσιάζεται το εποπτικό υλικό, όπως για παράδειγμα τα βίντεο. «Βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο, τα παρακολουθεί κανείς αν σκύψει από πάνω, σαν να συμμετέχει στην

ανασκαφή που γίνεται στα έγκατα της γης» καταλήγει.

Τα εγκαίνια της έκθεσης

Ο Δήμαρχος Πειραιά κ. Γιάννης Μώραλης εγκαινίασε την έκθεση στις 8 Ιουνίου μαζί με την Γενική Γραμματέα του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού κα Μαρία Ανδρεαδάκη-Βλαζάκη, τον Αντιπεριφερειάρχη Πειραιά κ. Γιώργο Γαβρίλη, τον Πρόεδρο της Αττικό Μετρό Α.Ε. κ. Γιάννη Μυλόπουλο και την Προϊσταμένη της Εφορείας Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων κα Στέλλα Χρυσουλάκη.

Ο Αντιπεριφερειάρχης Πειραιά Γιώργος Γαβρίλης, σε δήλωσή του υπογράμμισε τα εξής:

«Η λειτουργία της έκθεσης δίπλη στον αρχαιολογικό χώρο των Αστικών Πυλών, του οποίου η ανάδειξη αποτελεί και προτεραιότητα της Περιφέρειας, δείχνει ότι μπορούμε με

συνδυαστικές παρεμβάσεις να αληθάζουμε τη φυσιογνωμία της πόλης, να δίνουμε νέα πνοή στις υποβαθμισμένες γειτονιές και να ενισχύουμε τις υποδομές που θα φέρουν στην πόλη επισκέπτες.

Ως Περιφέρεια στηρίζουμε οικονομικά σημαντικά σε αριθμό και σημασία αρχαιολογικά έργα σ' όλο τον Πειραιά. Συνεργαζόμαστε με επιτυχία με το ΥΠΠΟ και την προϊσταμένη της Εφορείας Αρχαιοτήτων Πειραιά κα Στέλλα Χρυσουλάκη και πιστεύουμε ότι όπως αποδεικνύει και η σημερινή

εκδήλωση έχουμε την ωριμότητα να ανοίξουμε χώρους και μνημεία στην κοινωνία, αφήνοντας πίσω μας ξεπερασμένες μουσειακές αντιλήψεις»

Ο Δήμαρχος Πειραιά κ. Γιάννης Μώραλης, στην ομιλία του, ανάμεσα στ' άλλα τόνισε:

«Το έργο της επέκτασης του Μητροπολιτικού Σιδηροδρόμου στον Πειραιά αποτελεί αναμφίβοτα ένα από τα σημαντικότερα έργα που έχουν γίνει στην πόλη μας. Και θα μπορούσε κάποιος να το θεωρήσει τόσο σπουδαίο όσο το αντίστοιχο έργο του 19ου αιώνα: τη λειτουργία του σιδηροδρόμου που ένωσε την Πειραιά με την Αθήνα, το 1869. Εξίσου σημαντική όμως θεωρούμε και την έκθεση που εγκαινιάζουμε σήμερα για πολλούς και διαφορετικούς λόγους. Μας προσφέρεται η ευκαιρία να γνωρίσουμε κατάλοιπα της αρχαίας πόλης του Πειραιά που ήταν εν πολλοίς άγνωστα, αφού η πόλη του Πειραιά, όπως και άλλες περιοχές αν δεν κάνω λάθος, δεν είχε ποτέ την ευκαιρία να γνωρίσει συστηματικές ανασκαφές που θα αποκάλυπταν τον πραγματικό της πλούτο.

Στην πραγματικότητα, μας προσφέρεται η ευκαιρία να γνωρίσουμε την πόλη κάτω από την πόλη. Συγχρόνως όμως, η Εφορεία Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων εγκαινιάζει

ένα νέο εκθεσιακό χώρο που πολύ εύστοχα ονομάστηκε «Ξυθαποθήκη», τιμώντας μια συγκεκριμένη δραστηριότητα που άνθισε σε τούτη την περιοχή, τόσο στα τέλη του 19ου όσο και τον 20ο αιώνα, το εμπόριο ξυλείας. Ο νέος εκθεσιακός χώρος «Ξυθαποθήκη» με αφορμή την έκθεση «Στην Επιφάνεια», έρχεται να ενισχύσει το πολιτιστικό προφίλ της πόλης, να ενδυναμώσει το πολι-

τιστικό της αποτύπωμα και μάλιστα σε μια στιγμή ιδιαίτερα δύσκολη. Πολύ κοντά, μερικά μόνο μέτρα πιο κάτω, λειτουργεί από το 2003 Ιστορικό Αρχείο του Δήμου Πειραιά, ένα από τα πρώτα Δημοτικά Αρχεία στην Ελλάδα, αλλήλα και τα

πιο αξιόλογα, με μόνιμη έκθεση χαρακτηριστικών και φωτογραφιών από την ιστορία του νεώτερου Πειραιά. Μαζί με την «Ξυθαποθήκη», μέσα από κοινές ή παράλληλες δράσεις θα πρέπει να αποτελέσουν ένα δυναμικό δίπολο σε μια γειτονιά που έχει το προνόμιο να φιλοξενεί δύο τέτοιους μοναδικούς οργανισμούς, αποτελώντας στην πραγματικότητα την πρώτη «Γειτονιά των Μουσείων» που δημιουργείται στην πόλη μας. Συγχαίρω την Προϊσταμένη της Εφορείας Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής Πειραιώς & Νήσων κα Στέλλα Χρυσουλάκη, τους αρχαιολόγους της Εφορείας, το Αττικό Μέτρο Α.Ε και τους εργαζόμενους του, όλους όσοι συνέβαλλαν στην άρτια οργάνωση της έκθεσης, του εκθεσιακού χώρου και της αποψινής βραδιάς».

Εκθεσιακός χώρος Ξυθαποθήκη (34ου Συντάγματος & Πύλης 8, Πειραιάς)

• Η έκθεση θα παραμείνει ανοιχτή μέχρι την ολοκλήρωση των εργασιών επέκτασης του Μετρό στον Πειραιά.

Ημέρες & ώρες επισκέψεων: Δευτέρα, Τετάρτη, Σάββατο και Κυριακή 9.00- 17.00, Πέμπτη και Παρασκευή 12.00- 20.00. Η είσοδος είναι ελεύθερη.

“Όμιλος Ερετών Πειραιώς”:

Το αρχαιότερο αθλητικό σωματείο της Ελλιάδος

Του **Μιχάλη Βλάμου** Δικηγόρου ε.τ.

Από τις Πανελλήνιες “πρωτιές” του Πειραιά δεν μπορεί κανείς να εξαιρέσει ένα αθλητικό σωματείο που επί 130 και πάνω χρόνια συνεχίζει την αδιάκοπη χορεία του ή μάλλον τον πηλουν αυτού που άπτεται τριών αιώνων λειτουργίας.

Πρόκειται για τον Όμιλο Ερετών το αρχαιότερο αθλητικό σωματείο της Ελλάδας που κατά την βασιλική έγκριση του καταστατικού του υπό του Γεωργίου του Α΄ ιδρύθη την 15-6-1885, ως Όμιλος Ερετών Φαλήρου και το 1889 υπό των αυτών ιδρυτών μετονομάσθηκε Όμιλος Ερετών Πειραιώς.

Πρωτεργάτης ιδρύσεως υπήρξε ο μετέπειτα (1903-1907) Δήμαρχος Πειραιώς και πρώτος εκλεγείς Δήμαρχος για τον 20όν αιώνα Παύλος Δαμαλάς και ιδρυτικά μέλη όλοι 52 επίλεκτοι παράγοντες της Αθηναϊκής και Πειραιϊκής κοινωνίας μεταξύ των οποίων ονόματα τρανταχτά.

Οι 53 ιδρυταί είναι οι: Π. Δαμαλάς, Κ. Δαμιανός, Γ. Σκουζές, Ι. Μελετόπουλος, Ι.

Τζουράς, Θ. Γ. Ρετσίνας, Γ. Κρίνος, Κ. Σταμπούληδουλης, Ι. Σκουζές, Γ. Ζέζος, Π. Νεγρεπόντες, Π. Βασιλόπουλος, Θ. Μελετόπουλος, Γ. Κουντουριώτης, Ρ. Τουρ, Γ. Καλλιγιάς, Ν. Θων, Ν. Μπαλάνος, Δ. Λάμπρος, Κ. Ροτσιήδ, Ν. ΦιλάρεΤτος, Ι. Καμπούρογλου, Ν. Αζελάς, Α.Θ. Ρετσίνας, Γ. Βαθακάκης, Ι. Θεόφιλος, Α. Μαθαμίδης, Φ. Παρασκευαΐδης, Ε. Πίσσας, Α. Ρωμανός, Π. Οριγώνης, Α. Ζαΐμης, Γ.Θ. Ρετσίνας, Δ. Τσάτσος, Α. Τσαμαδός, Α. Ματζαβίνος, Φ. Σερπιέρης, Π. Βαδέν, Π. Δορσαρμέτ, Γ. Κατσιμπαλής, Α. Δεμερτζής, Σ. Καπράνος, Λ. Βάφας, Μ. Καμάρας, Κ. Βασιλειάδης, Λ. Φεράληδης, Ε. Ουατμπιέτ, Β. Στάης, Γ. Χατζανέστης, Δ. Ομπρίδης, Ι. Γκινάκας και Δ. Μπουντούρης.

Οι ανωτέρω ιδρυταί, δια του από 21-4-1889 καταστατικού (Φ.Ε.Κ 107 της 27-4-1889 άρθρο 7) μετέφεραν τα δικαιώματα των στον εν Πειραιεί ιδρυθέντα Όμιλον των Ερετών, καταστάνα ιδρυτικά του μέλη.

Εν τω μεταξύ ένα μήνα μετά την ί-

δρυση του Ομίλου Ερετών Φαλήρου η Σταυρούλα Ν. Πιερράκου παρεχώρησε κατά παράκλησιν με το υπ’ αρ. 10421/12-7-1885 συμβόλαιο του Συμβολαιογράφου Αθηνών Διογένη Β. Διογενίδη την επί δωδεκαετίαν νομή επί του παρά την παραλίαν μέρους γηπέδου “εις την θέσιν Παλαιόν Φανάρι Δήμου Πειραιώς επί του λόφου μεταξύ του λιμένος Φαλήρου και της Οικίας Αλεξάνδρου Κουμουνδούρου ή του λιμενίσκου του Παλαιού Φαλήρου”. Πρόκειται για θέση επί της σημερινής Ακτής Πρωτοψάλητη πηλοσίον της κατεδαφισθήσης βίβλιας Ζαχαρία όπου παλαιότερα υπήρχε η ταβέρνα “Λάμψις της Σελήνης” και τώρα η καφετέρια “VERSUS”.

Εκεί μαζί με την κατασκευή προκυμαίας και μώλου εκτίσθη και ο πρώτος “Νεώσοικος” του Ομίλου Ερετών.

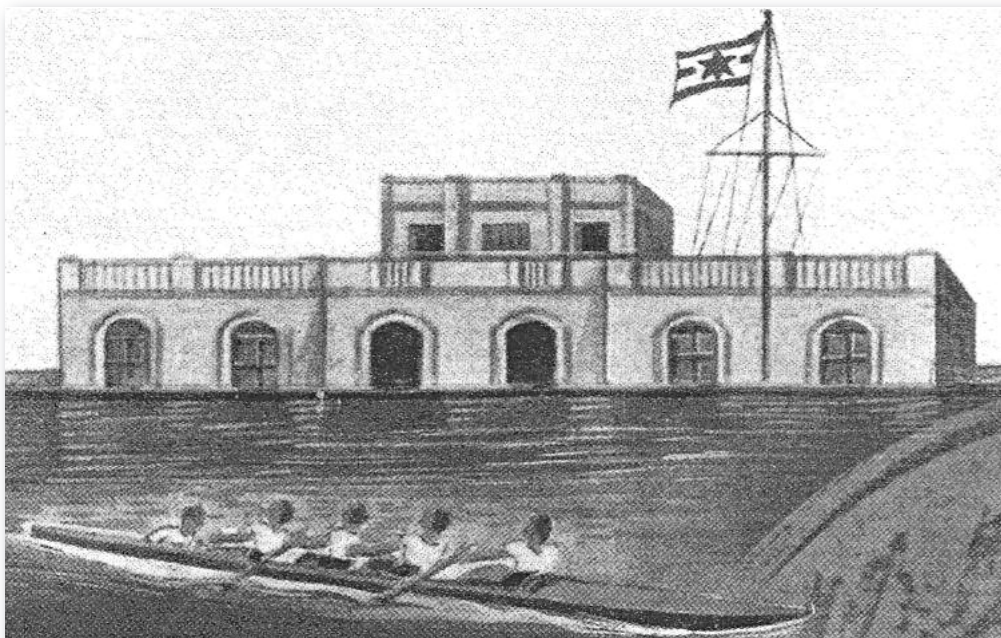
Προσέτι η Εταιρία του απ’ Αθηνών εις Πειραιά Σιδηροδρόμου στην προφανή προσπάθεια της να ενισχύσει μαζί με τον αθλητισμό και την προς Ν. Φάληρο κίνηση με την από 21-6-1885 επιστολή της ανακοινώνει στον Όμιλο ότι δέχεται να ελίσσεται τα διόδια - αντίτιμο εισιτηρίων - των μελών του υπό τον όρον αγοράς λέμβων και κατασκευής στεγάσματος.

Ένα χρόνο μετά την 8-6-1886 ο Όμιλος Ερετών διοργανώνει τους πρώτους επίσημους αγώνες.

Έτσι μαζί με τις λέμβους του Ομίλου διετάχθηκαν από το Υπουργείο Ναυτικών να μετάσχουν και λέμβοι των πολεμικών πλοίων θωρακοδρόμωνος “Β. Όλγα” και ατμοδρόμωνος “Ελλάς” και ο λιμενάρχης Πειραιά να φροντίσει για την τάξιν.

Λεμβοδρομίες δε ορίσθηκαν και για την 24-8-1886 για τις οποίες ο Σιδηροδρόμος Αθηνών - Πειραιώς παρεχώρησεν εκ των εισπραξέων των εισιτηρίων δρχ. 448,45.

Τον Νοέμβριον (29/10) 1888 ο Όμιλος Ερετών διοργανώνει τους πρώτους διεθνείς κωπηλατικούς αγώνες με συμμετοχή όχι μόνον λέμβων ελληνικών πολεμι-

κών ηθοίων αθηναίων και Αγγλικών, Γαλλικών και Ρωσικών.

Από τα Ελληνικά μετέχουν λέμβοι των ηθοίων "Οἶα", "Ἄρης", "Ευρώτας" και της βασιλικής θαλαμηγού "Αμφιτρίτη".

Από τα ξένα, τα ηθοία Zabinka, τα γαλλικά Vauban, Seignelay και το Surprise. Σημειώθηκε δε των λέμβων ορίσθηκαν η ερυθρά για τη Γαλλία, λευκή για τη Ρωσία, ερυθρά και γαλανή για την Αγγλία και γαλανή για την Ελλάδα.

Όμως η παραχώρηση ήταν προσωρινή και η θέση δυσκόλως προσπελάσιμος με απότομες κλίμακες από την οδό Φαλήρου στο λιόφο της Καστέλλας και ένα στενό και δύσβατο μονοπάτι από προς το Φάληρο παραλία. Ήταν δε και μακράν του κέντρου του Πειραιώς.

Έτσι μαζί με την ίδρυση κατά την 21-4-1889 του Ομίλου Ερετών Πειραιώς ο τότε Πρόεδρος του Ομίλου Θεόδωρος Γ. Ρετσίνας αιτείται από το Υπουργείο Οικονομικών και επιτυγχάνει "την άδεια να κατασκευαστεί στέγασμα προς το βάθος του λιμενίσκου Μουνυχίας προς τη δυτική πλευρά και πλησίον της υπάρχουσας αποβάθρας" (Συμβ. 280537 17-5-1889 του Συμβ/φου Πειραιώς Α. Κορδαντωνοπούλου).

Πρόκειται για τις εγκαταστάσεις όπου και τώρα στεγάζεται ο ιστορικός Όμιλος μέσα στο λιμενίσκο της Ζέας, στο Πασαλιμάνι, στο κεντρικότατο σημείο της πόλης. Εκεί κατασκευάσθηκαν οι εγκαταστάσεις του Ομίλου Ερετών Πειραιώς από τον Μηχανικό του Δήμου Πειραιώς Γ. Ζίζηλα που στον προϋπολογισμό - συγγραφής υποχρεώσεων του 1891 τη περιγράφει ως λεμβοστάσιον και ως στέγασμα. Πρόκειται για την μέχρι και σήμερα - με επουσιώδεις προσθήκες και μετατροπές εγκαταστάσεις του αποτελούμενου από δύο ορόφους. Ένα ισόγειο μάλλον ίσαλο γιατί ευρίσκεται λίγο ψηλότερα από την επιφάνεια της θαλάσσης και χρησιμοποιείται για την στέγαση των λέμβων και άλλων σκευών, αποτελεί δε την αρχαιότερη εν Ελλάδι εγκατάσταση νεωσοίκων και ένα όροφο που στεγάζει τα γραφεία και το εντευκτήριο του ομίλου. Επίσης υπάρχει και μώλος - κυματοθραύστης που δημιουργεί λιμενίσκο μέσα στο λιμένα της Ζέας.

Το κτίριο έχει απλή και αυστηρή νεοκλασική γραμμή ιδίως η πρόσοψη του ορόφου προς την προκυμαία του λιμένος Ζέας.

Όλα αυτά συνέβαιναν ενώ ακόμη δεν

είχε ιδρυθεί κανένας άλλος αθλητικός Όμιλος στην Ελλάδα, δεδομένου ότι πράγματι τα αθηναία τρία σωματεία στην Ελλάδα και Κύπρο ιδρύθηκαν το 1891 ο Πανελλήνιος Γυμναστικός Σύλλογος και το 1893 ο Εθνικός Γυμναστικός Σύλλογος, «Ολύμπια» στην Αθήνα και το 1892 ο Γυμναστικός Σύλλογος "Ολύμπια" Λεμεσού Κύπρου.

Εν τω μεταξύ η κατά το 1889 μεταφορά των εγκαταστάσεων του Ομίλου από το Νέο Φάληρο στη Ζέα απετέλεσε την αφετηρία νέας προόδου του Ομίλου.

Έτσι την 28-6-1892 διοργανώνει στη Ζέα λεμβοδρομίες με τη συμμετοχή Φαλαινιδών. Εμπορικών λέμβων Πειραιώς «κατασκευής Σύρου» και «κατασκευής Αιγίνης» ως και Μονόξυλα και Δίξυλα κατά την ορολογία της εποχής.

Την 5η Ιουνίου 1894 ο Όμιλος Ερετών διοργανώνει υπό την προεδρία του πρίγκιπος Γεωργίου στο λιμένα της Ζέας Διεθνείς πλέον λεμβοδρομίες οι οποίες αποτέλεσαν το προανάκρουσμα και πρόκριμα των μετά δυο έτη τελεσθέντων πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων του 1896.

Στις λεμβοδρομίες του 1894 μετείχαν εκτός του Ομίλου Ερετών Πειραιώς, ο Πανελλήνιος Γυμναστικός Σύλλογος, ο Όμιλος Ερετών Ερμούπολης και από το Β.Ν. λέμβοι των πολεμικών ηθοίων "Αλφειός", "Αχελώος" και "Πηνειός". Επαινίζαν δε η Μεγάλη Μουσική Φρουρά Αθηνών και η Φιλαρμονική Δήμου Πειραιώς.

Στη διοργάνωση των ναυτικών αθλημάτων - ιδίως κωπηλατικών - των Α' Ολυμπιακών Αγώνων του 1896 ο Όμιλος Ερετών υπήρξε από τους κύριους συντελεστές.

Το πρόγραμμα των ναυτικών αγώνων του 1896 περιελάμβανε:

α) Ταχυηθοία ατμοκίνητων θαλαμηγών (Steam Yachting) από την νήσο Φλέβες μέχρι Ν. Φάληρο.

β) Ιστιοδρομία (Sailing, Yachting) με σκάφη ιστιοδρομίας και σκάφη εμπορικά, στο Ν. Φάληρο.

γ) Κωπηλασία με λέμβους σωματείων δικώπους και τετρακώπους και Πολεμικές λέμβους, Φαλαινίδες κέλητες και πρώτες λέμβους. Από Ν. Φάληρο στο Ν. Φάληρο.

δ) Κολύμβηση με αγώνες ταχύτητας και αγώνες αντοχής στο λιμάνι της Ζέας.

ε) Water - Polo στο λιμένα Ζέας.

Στη μεσοολυμπιάδα Αθηνών του 1906 ο Όμιλος Ερετών συμμετέχει με δικό του πλήρωμα. Ο Όμιλος συμμετέχει και στην Ολυμπιάδα του 1928 με δική του τετρά-

κωπο σωζόμενη στο Μουσείο του Ομίλου.

Αθήνα και με την έναρξη του Ελληνοϊταλικού πολέμου στις 28-10-1940 ο Όμιλος δεν διακόπτει τις προπονήσεις του.

Ο Όμιλος συνεχίζει επιτυχώς τις δραστηριότητες του μέχρι σήμερα με συμμετοχή 80 περίπου αθλητών εξ'ων πολλοί επιδίδονται στον πρωταθλητισμό.

Πρωτοπορεί με ίδρυση γυναικείου τμήματος κωπηλασίας από το έτος 1900 - πράξη τοιμηρή για την εποχή - και νέου τμήματος κωπηλασίας για άτομα με ειδικές ικανότητες από το 1994.

Η αγωγή του Ομίλου οφειλόμενη στη μεγάλη του ιστορία και στα λιμνικά του επιτεύγματα είναι μεγάλη. Δεν είναι τυχαίο ότι ήδη από τις 29-4-1895 ο Πειραιϊκός Σύνδεσμος με επιστολή του ζητεί να του διαθέσει ο Όμιλος Ερετών εξάκωπο λέμβο προς εκγύμναση των μελών του που νομίζουν ότι δύνανται να αγωνισθούν επιτυχώς σε λεμβοδρομικούς αγώνες.

Η αγωγή και επιτυχία του Ομίλου βασίζεται και στη συμμετοχή σ' αυτόν λιμνηρών μελών της Πειραιϊκής αθηναίων και της Αθηναϊκής κοινωνίας αθηναίων και στην προέδρευσή του από τρεις Δημάρχους του Πειραιώς, τον ιδρυτή του Ομίλου Παύλο Δαμαλά, τον Θ. Ρετσίνα και τον Ιωάννη Παπασπύρου.

Ο Όμιλος Ερετών για την λιμνή και ιστορική προσφορά του έχει τιμηθεί με χρυσούν μετάλλιον από την Ακαδημία Αθηνών κατά την πανηγυρική της Συνεδρία στις 30 Δεκ. 1948. Εκεί με σαφήνεια αιτιολογεί την τιμητική διάκριση ως εξής: Εάν υπάρχει επίδοσις αθλητική εν Ελλάδα οφείλεται αναμφισβητήτως εις τους αρχαιοτάτους τούτους Συλλόγους, οι εμπνεόμενοι υπό ανδρών ενθουσιωδών διδασκάλων και ιεραποστόλων της γυμναστικής οίον οι αείμνηστοι Ιω. Φωκιανός, Ιω. Χρυσάφης και άλλοι κατόρθωσαν να αναζωογονήσουν το Ελληνικόν φιλιαθλον πνεύμα και να επαναφέρουν την αγωνιστικήν εις τον τόπον, του οποίου αυτή διεδόθη εις όλην τον κόσμον.

Εις τους πρώτους εν Αθήναις γυμναστικούς συλλόγους οφείλεται η προπαρασκευή της Ελλάδος, ώστε και εις τους πρώτους Ολυμπιακούς αγώνες του 1896 να παρουσιασθή αυτή ευπρόσωπος μεταξύ εθνών από μακρού ασκούντων αθλητισμόν και πλείονας Πανελληνίους αγώνες να οργανώση προς τόνωσιν του αθλητισμού.

Αρχαιολογικό «Πανόραμα» από την

«Ισχυρές ενδείξεις» για την ανακάλυψη του τάφου του Αριστοτέλη

Ο αρχαιολόγος Κώστας Σισμανίδης στη διάρκεια των εργασιών διεθνούς συνεδρίου για τον Σταγειρίτη φιλόσοφο που διεξήχθη στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ισχυρίστηκε ότι έχει ισχυρές ενδείξεις ότι το πεταλόσχημο αψιδωτό

οικοδόμημα που εντοπίστηκε στο μέσον της νότιας πηλαγιάς του βορειότερου λόφου των Σταγείρων - λίγες μόνο δεκάδες μέτρα από τη Στοά στην αγορά της πόλης, ότι είναι ο τάφος του Αριστοτέλη.

Το οικοδόμημα έφερε στέγη με κεραμίδια από το βασιλικό κεραμοποιείο, επιβεβαιώνοντας τον δημόσιο χαρακτήρα του. Ένας υπερυψωμένος, πομπικός (πηλίκους δύο μέτρων), κτιστός δρόμος οδηγούσε σε είσοδο του μνημείου, που ήταν προσπελάσιμο για προσφορές και απονομή τιμών. Κινητά ευρήματα, κεραμικά, περισσότερα από πενήντα νομίσματα χρονολογούν τον τάφο και το βωμό στους χρόνους περίπου του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Η αψιδωτή του κάτοψη (περίπου 10 μ.), το σχήμα του, η ύπαρξη ορθογώνιου μαρμαροθετημένου δαπέδου με κενή επιφάνεια-βωμό (1,30 X 1,70 μ.) είχαν προβληματίσει πολύ τον αρχαιολόγο ερευνητή, καθώς περιβάλλει επακριβώς έναν τετράγωνο βυζαντινό πύργο. Σήμερα, ο κ. Σισμανίδης επικαλείται γραμματειακές πηγές (χειρόγραφα της Μαρκιανής βιβλιοθήκης, καθώς και μια αραβική βιογραφία του Αριστοτέλη του δεύτερου μισού του 11ου αιώνα μ.Χ., σύμφωνα με την οποία: «Όταν ο Αριστοτέλης πέθανε (στη Χαλκίδα, τον Οκτώβριο του 322 π.Χ.), οι Σταγειρίτες έστειλαν και έφεραν την τέφρα του στην πατρίδα τους, την τοποθέτησαν μέσα σε χάλκινη υδρία και κατόπιν την απόθεσαν σε μια τοποθεσία, που την ονόμασαν «Αριστοτέλειον». Κάθε φορά που είχαν σημαντικές υποθέσεις και ήθελαν να λύσουν δύσκολα προβλήματα, συγκαλούσαν σ' αυτόν τον τόπο τη συνέλευσή τους».

Δεύτερο αρχαίο ναυάγιο στα Αντικύθηρα;

Η επιστημονική ομάδα της Εφορείας Εναθίων Αρχαιοτήτων και του αμερικανικού Ωκεανογραφικού Ινστιτούτου Woods Hole, η οποία ερευνά το ναυάγιο των Αντικυθήρων, ολοκλήρωσε μια ακόμα ερευνητική αποστολή με ιδιαίτερα ενδιαφέροντα αποτελέσματα.

Σε βάθος 55 μέτρων βρέθηκαν περίπου 60 ευρήματα. Ένα δεύτερο χάλκινο δόρυ με την αιχμή, σε συνέχεια του πρώτου που εντοπίστηκε το 2014, τέσσερα θραύσματα μαρμάρινων αγαλμάτων, από τα οποία ξεχωρίζει ένας καρπός αριστουργητού χεριού, η απόληξη ενός ποδιού από ξύλινο έπιπλο με χάλκινη επένδυση, θραύσματα από γυάλινα αγγεία και άλλα από φυσιγγό γυαλί τύπου millefiori, αμφορείς, μία λάγυνος, μία οινόχνη και ένα χρυσό δακτυλίδι είναι μερικά από τα σημαντικότερα ευρήματα.

Ιδιαίτερα διαφωτιστικά είναι τα στοιχεία του ίδιου του πλοίου, όπως καρφία διαφόρων τύπων, μάζα ρητίνης, φύλλα από την επιμολύνση του σκάφους, τυλιγμένα ή διπλωμένα μολύβινα ελάσματα, ένας μολύβινος σωλήνας, πιθανόν από την αντίδια υδάτων (σεντίνες) του πλοίου και ένα μολύβινο βάρος (αντίβαρο) περίπου 100 κιλών. Στην ίδια κατηγορία ανήκουν πιθανότατα και οι μάζες από σκωρίες σιδήρου, οι οποίες διατηρούν στο εσωτερικό

τους το σχήμα του αντικειμένου.

Τέλος, ερευνήθηκε ο χώρος που σχετίζεται με την ύπαρξη ενός ακόμα ναυαγίου και τώρα υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις για την ύπαρξη και δεύτερου πλοίου. Πρόκειται για έναν μολύβινο σωλήνα διαφορετικού διαμετρήματος, καθώς και διαφορετικούς τύπους καρφιών, κεράμων αλλά και αμφορέων και λαγυνών.

Εγκαινιάστηκε το μουσείο αρχαίας Εφεύθερνας στην Κρήτη

Ως κιβωτό που αναδύεται από τη γη και είναι δεμένη τόσο αρμονικά με το περιβάλλον χαρακτήρισε το μουσείο της αρχαίας Εφεύθερνας ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Προκόπης Παυλόπουλος κατά την ομιλία του στην τελετή των εγκαινίων του μουσείου.

Ο κ. Παυλόπουλος μίλησε με θερμά λόγια για το μουσείο επισημαίνοντας ότι «κλείνει στα σπλάχνα του τα απομεινά-

ρια της κραταιάς Αρχαίας Εφεύθερνας».

Χαρακτήρισε το χώρο που φιλοξενείται ως περιοχή που, όπως είπε, «πνίγεται σε μια απαράμιλλη σύνθεση αρωμάτων που αναδίδουν ο δάφνις, - το άνθος του Διός - η δάφνη, η λεβάντα, η μέντα, το φασκόμηλο, το φλισκούνη».

Ο κ. Παυλόπουλος επεσήμανε ότι «το μουσείο διανύει μian ανεπανάληπτη διαχρονία από το 3000 π.Χ. έως τον 14ο αιώνα», ενώ δεν παρέλειψε να αναφερθεί σε όλους όσους συνέβαλαν για την δημιουργία του κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στον καθηγητή Γιάννη Σταμπολίδη και τον αρχιτέκτονα Δημήτρη Κουτσογιάννη.

Το μουσείο της αρχαίας Εφεύθερνας βρίσκεται στις παρυφές του Ψηλορείτη και καταλαμβάνει έκταση 1700 τ.μ. ενώ η συνολική έκταση του αρχαιολογικού χώρου είναι 13 στρέμματα.

Ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Κρήτης και διευθυντής του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης, ανασκαφείς επί 30 χρόνια της Εφεύθερνας Νικόλαος Σταμπολίδης, δήλωσε στο ΑΠΕ-ΜΠΕ:

«Μέχρι τώρα η Κρήτη στηριζόταν σαν τον πελαργό στο ένα πόδι, δηλαδή στον μινωικό της πολιτισμό. Ξέρουμε επίσης ότι στην Ελλάδα υπάρχουν δεκάδες - για να μην πω εκατοντάδες - μουσεία, με αρχαιότητες από τα προϊστορικά ως και τα βυζαντινά χρόνια. Πουθενά όμως - και ειδικά στην Κρήτη - δεν υπάρχει ένα μουσείο της αυγής του ελληνικού πολιτισμού, η οποία συμπίπτει με τον Όμηρο. Ανακαλύπτοντας στην Εφεύθερνα πράγματα που εικονογραφούν τους στίχους και την αλήθεια του Ομήρου, φωτίστηκαν αυτοί οι «σκοτεινοί αιώνες»».

Εγκρίθηκε η πλήρης μελέτη για την αναστήλωση του ιερού και του τελετουργικού εστιατορίου του Δεσποτικού

Μια «μικρή Δήλος» ήταν στην αρχαιότητα το Δεσποτικό, το ακατοίκητο νησάκι που βρίσκεται απέναντι από τη νοτιοδυτική ακτή της Αντιπάρου. Η σημασία του αρχαίου ιερού, που ήταν αφιερωμένο στον Απόλλωνα, αλλά και το πλήθος των ευρημάτων που έχουν έρθει στο φως τα τελευταία χρόνια κατά τις συστηματικές ανασκαφές, τις οποίες διενεργεί ο αρχαιολόγος της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κυκλάδων, Γιάννης Κουράγιος, το αποδεικνύουν.

Έτσι μια αναστήλωση των δύο σημαντικότερων κτιρίων της, του ναού και του τελετουργικού εστιατορίου (που βρίσκονται το ένα δίπλα στο άλλο), με αρχαίο υλικό διάσπαρτο στην περιοχή αλλά και με αρκετό νέο, είναι κίνηση ιδιαίτερα σημαντική. Οι εργασίες έχουν ήδη ξεκινήσει, σύμφωνα με την πρώτη φάση της προμελετής αναστήλωσης που έχει εγκριθεί από το ΚΑΣ. Αυτό που έμενε ήταν η «έγκριση» της πλήρους μελέτης αποκατάστασης και αναστήλωσης των δύο κτιρίων, μαζί με τις προτάσεις για την αντισεισμική επάρκεια του μνημείου, κάτι που συνέβη ομόφωνα πρόσφατα στο Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο.

Το αναστηλωτικό έργο αφορά τρεις κίονες του ναού και τρεις του εστιατορίου, που θα «ακοιμούνται» σε μεσοτοιχία, μαζί με τα κιονόκρανα και τα επιστήλια, καθώς και άλλα αρχιτεκτονικά μέλη, όπου υπάρχουν (π.χ. μετόπες, τρίγλυφα, γείσα). Η μεσοτοιχία θα έχει ύψος περίπου 5 μ., οι δε τοίχοι των δωματίων του εστιατορίου και του ναού θα υψωθούν κι εκείνοι ως έναν βαθμό για να γίνει ακόμα πιο κατανοητή η γεωμετρία του μνημείου, ενώ θα τοποθετηθούν και οι παραστάδες των θυρών

Στιλέτο φτιαγμένο με σίδηρο από μετεωρίτη στον τάφο του Τουταχαμών

Ένα στιλέτο ηλικίας 3.300 ετών, που βρέθηκε στην Αίγυπτο, στον ανεκτίμητης αξίας θησαυρό του φαράω Τουταχαμών, είχε σφυρηλατηθεί με σίδηρο που προερχόταν από μετεωρίτη, υποστηρίζεται σε μια μελέτη Αιγύπτιων και Ιταλών επιστημόνων.

Ο Τουταχαμών, ο οποίος βασίλεψε τον 14ο αι. π.Χ. και πέθανε σε ηλικία 19 ετών, αφού έμεινε στον θρόνο μόλις για εννιά χρόνια, είναι σήμερα ένας από τους γνωστότερους φαράω της αρχαίας Αιγύπτου, κυρίως χάρη στον αμύθητο θησαυρό που βρέθηκε στον τάφο του.

Στο μαυσωλείο του, που παρέμεινε ασύλητο, βρέθηκαν στις αρχές του 20ού αιώνα περισσότερα από

5.000 αντικείμενα, πολλά από τα οποία ήταν κατασκευασμένα από ατόφιο χρυσάφι. Ανάμεσά τους ήταν και ένα στιλέτο με χρυσή λαβή και λάμα που δεν είχε οξειδωθεί. Το μαχαίρι αυτό ήταν κρυμμένο ανάμεσα στις λεπτές λαβίδες του υφάσματος που κάλυπταν τη μούμια του Τουταχαμών.

Το στιλέτο είχε σφυρηλατηθεί με σίδηρο που προερχόταν από μετεωρίτη, εκτιμούν 13 Αιγύπτιοι και Ιταλοί επιστήμονες, αφού ανέλυσαν τη σύνθεσή του. Όπως εξήγησαν, η λάμα περιείχε 10% νικέλιο και 0,58% κοβάλτιο. Οι περιεκτικότητες αυτές υποδηλώνουν ότι το υλικό προήλθε από το διάστημα.

Η μελέτη δημοσιεύτηκε στις 20 Μαΐου στην αμερικανική επιστημονική επιθεώρηση «Μετεωρίτες και Πλανητικές Σπουδές».

Η σύνθεση της λάμας καθορίστηκε με ακρίβεια χάρη στη μέθοδο της φασματοσκοπικής ανάλυσης φθορισμού ακτίνων Χ, εξηγούν στη μελέτη τους οι επιστήμονες της Πολυτεχνικής Σχολής του Μιλάνου, του Πανεπιστημίου της Πίζας και του Μουσείου του Καΐρου.

Ευρωπαϊκή καταγωγή φαίνεται να είχαν οι Φοίνικες

Για πρώτη φορά οι επιστήμονες είχαν την ευκαιρία να αναλύσουν αρχαίο DNA από έναν Φοίνικα της Καρχηδόνας και κατέληξαν στο απρόσμενο συμπέρασμα ότι είχε ευρωπαϊκή καταγωγή, πιθανώς από την Ιβηρική (σημερινή Πορτογαλία και Ισπανία).

Ήταν η πρώτη πλήρης ανάλυση του μιτοχονδριακού γονιδιώματος ενός 20χρονου Φοίνικα με το παρατσούκλι «Ο νέος της Μπίρσα» ή «Αρίξε». Η σαρκοφάγος του νέου, ηλικίας περίπου 2.500 ετών, είχε ανακαλυφθεί το 1994 σε μια ταφική κρύπτη, σε έναν ψηλό λόφο κοντά στην είσοδο του Εθνικού Μουσείου της Καρχηδόνας, όπου κάποτε υπήρχε μια φοινικική ακρόπολη.

Οι ερευνητές από τη Νέα Ζηλανδία, τη Γαλλία, την

Τυνησία και τον Λίβανο, που έκαναν τη σχετική δημοσίευση στο περιοδικό PLoS One, εκτίμησαν ότι η ομάδα του εν λόγω νέου είχε φτάσει στη Βόρεια Αφρική τουλάχιστον τον 6ο αιώνα π.Χ.

Οι ερευνητές ανακοίνωσαν ότι το φοινικικό μιτοχονδριακό DNA ανήκει σε μια πολύ σπάνια και αρχαία ευρωπαϊκή γενετική ομάδα (U5b2c1). Μόνο ένα άτομο από τη σημερινή Πορτογαλία έχει βρεθεί να έχει το ίδιο γονιδίωμα, κάτι «πολύ απρόσμενο», όπως είπε η ίδια, το οποίο ανοίγει νέους δρόμους στην ιστορία των μετακινήσεων των αρχαίων πληθυσμών.

Η πόλη της Καρχηδόνας, κοντά στη σημερινή πρωτεύουσα Τύνιδα της Τυνησίας, δημιουργήθηκε περί το 813 π.Χ. ως μικρό φοινικικό εμπορικό λιμάνι από αποίκους που ήρθαν από την πόλη της Τύρου στον σημερινό Λίβανο.

Οι Φοίνικες, που θεωρούνται απόγονοι των Χαναναίων, άσκησαν –μέσω του εμπορίου και της κουλτούρας τους– σημαντική επίδραση στον μεσογειακό και ευρύτερα στον ευρωπαϊκό πολιτισμό, καθώς, μεταξύ άλλων, εισήγαγαν το πρώτο σύστημα αλφαβήτου.

Νέο μνημείο ανακαλύφθηκε στην αρχαία Πέτρα Ιορδανίας

Σύμφωνα με μελέτη που δημοσιεύθηκε πρόσφατα στο American Schools of Oriental Research, ερευνητές αναφέρουν ότι το μνημείο έχει περίπου το μήκος μιας πισίνας Ολυμπιακών διαστάσεων, δύο φορές το πλάτος της, και βρίσκεται 800 μέτρα νότια του κέντρου της αρχαίας πόλης.

Ολόκληρη η Πέτρα καλύπτει περίπου 102 τετραγωνικά μίλια, αλλιά το κέντρο της, αναπτύσσεται σε μια έκταση μόλις 6 τ.χλμ. Βεβαίως, είναι γνωστό ότι, έχει ανασκαφεί μόλις το 1/20 της αρχαίας πόλης.

Όπως αποδεικνύεται από την πρόσφατη ανακάλυψη, ενώ η ενδοχώρα βόρεια και νότια της αρχαίας πόλης της Πέτρας έχει εξερευνηθεί εκτενώς από το 1812, νέες ανακαλύψεις συνεχίζουν να γίνονται γύρω από τον αστικό πυρήνα της.

Οι ερευνητές χρησιμοποίησαν υψηλής ανάλυσης δορυφορικές εικόνες και υλικό από drone και μαζί με στοιχεία από το έδαφος -διασκορπισμένη κεραμική, τα παλαιότερα κομμάτια της οποίας χρονολογούνται από την εποχή ίδρυσης της αρχαίας πόλης-, αποκάλυπτουν την ύπαρξη της μέχρι τώρα άγνωστης κατασκευής, στην Πέτρα.

Τα ευρήματα αποκάλυψαν μια δομή σε σχήμα πλατφόρμας που εμπεριέχει έναν μικρότερο χώρο, ο οποίος αρχικά ήταν στρωμένος με πλάκες, ενώ στην ανατολική του πλευρά βρίσκονται μια σειρά από κίονες που κάποτε αποτελούσαν τα στολίδια στο πλάι μιας σκάλας.

Ένα μικρό κτίριο, διαστάσεων 8,5 επί 8,5 μέτρων, ήταν στην κορυφή του εσωτερικού χώρου και είχε άνοιγμα προς τα ανατολικά, προς το μέρος της σκάλας. Αυτή η τεράστια ανοικτή πλατφόρμα, που ολοκληρώνεται με ένα σχετικά μικρό κτίριο και μια μνημειακή πρόσοψη, δεν έχει ομοιότητες με οποιαδήποτε άλλη δομή στην Πέτρα.

Ερευνητές αρχαιολόγοι από το University College του Λονδίνου ισχυρίζονται ότι έλυσαν το μυστήριο του Stonehenge

«Η έρευνά μας δείχνει ότι το Stonehenge χρησιμοποιήθηκε ως νεκροταφείο καύσης των νεκρών κυρίως ενήλικες άνδρες και γυναίκες για περίπου πέντε αιώνες, κατά τη διάρκεια και μεταξύ των πρώτων σταδίων της αρχικής του κατασκευής», αναφέρεται στη μελέτη, που δημοσιεύθηκε τον Απρίλιο του 2016.

Ο επικεφαλής της έρευνας, αρχαιολόγος Mike Parker-Pearson και η ομάδα του ανέφεραν ότι τα υπολείμματα αποτεφρώθηκαν σε μια περίοδο 500 χρόνων, μεταξύ 3.100 π.Χ. και 2.600 π.Χ.

Οστά στην περιοχή εκείνη ανακαλύφθηκαν για πρώτη φορά από τον αρχαιολόγο William Hawley στη δεκαετία του 1920.

Τον περασμένο Σεπτέμβριο μόλις δύο μίλια μακριά από το Stonehenge, Βρετανοί αρχαιολόγοι εντόπισαν το ένα νέο νεολιθικό μεγαλιθικό μνημείο, θαμμένο κάτω από τη γη.

Το μνημείο θεωρείται πως ήταν πολιτιστικός και λατρευτικός χώρος και χρονολογείται από 4.500 π.Χ.

Η πρώτη δενδροφύτευση δρόμων και πλαιοιών του Πειραιά.

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΡΑΣΟΝΙΚΟΛΑΚΗ

Αντιπροέδρου Φιλοθηγογικής Στέγης Πειραιά
Προέδρου Ινστιτούτου Πειραιικών Μελετών

«Αγαπάτε το Πράσινο» ήταν η συνηθισμένη προτροπή πάνω στις μεταλλικές πινακίδες σε κήπους και πλαιοιές του Πειραιά. Όλες οι δημοτικές αρχές είχαν φροντίσει να καλυφθούν οι ελάχιστοι αναθηγοικά για την έκταση της πόλης ανοιχτοί χώροι με δένδρα, θάμνους και άνθη.

Ποιές όμως ήταν οι πρώτες προσπάθειες για τον δενδροστολισμό των πειραιικών δρόμων και πλαιοιών; Θα το δούμε στο παρακάτω κείμενο - μεταγραμμένο στην νεοελληνική - που έρχεται κι αυτό από τον 19ο αιώνα, από τις σημειώσεις του Γεωργίου Κρέμου.

1---- Δενδροφυτεία.

Ασφαλής τεκμήριο της προόδου του πολιτισμού σε κάθε λαό είναι και η φροντίδα των δένδρων και το φύτεμά τους. Σε αντίθετη περίπτωση είναι αναμφισβήτητη απόδειξη ενός ημιβάρβαρου και απαίδευτου λαού.

Οι Έλληνες έγιναν τόσο αγροίκοι κάτω από την βάρβαρη τυραννία των Τούρκων, ώστε αγνοούσαν και την χρησιμότητα των δένδρων και δεν αισθάνο-

νταν τον στολισμό τους. Γι' αυτό και, όπως οι Τούρκοι, έκαιγαν τα δάση και αποψίλωναν τα βουνά από τα δένδρα. Τα κυπαρίσσια ήταν, όπως και σήμερα, σπάνια· αλλήλα όχι λιγότερο οι κάτοικοι τα έκοβαν αυθαίρετα, εξ' αιτίας του οποίου στις 31 Μαρτίου 1836 ο έπαρχος διέταξε τον δήμαρχο Πειραιά «να απαγορεύσετε αυστηρά το κόψιμό τους στην περιοχή της δικαιοδοσίας του δήμου σας».

Αλλήλα οι αρχές με την απειλευθέρωση της Ελλήδος φρόντισαν για την δενδροφυτεία.

2---- Δενδροφυτεία.

Στις 12 Μαρτίου 1836 η επί των εσωτερικών γραμματαία έγραφε προς τους νομάρχες: «Οι δενδροφυτείες της Ελλάδας που έπαθαν πολλή εξ αιτίας του πολέμου κατάντησαν να είναι σπάνιες και επομένως πολύ αξιόλογες, διότι όχι μόνο είναι χρήσιμες στην οικιακή οικονομία, αλλήλα στολίζουν τον τόπο και συμβάλλουν προ πάντων τα μέγιστα στον καθαρισμό του αέρα και την υγεία των κατοίκων». Ένεκα τούτου διέταξε ο νομάρχης να φροντίσουν οι δημοτικές αρχές να φυτευτούν γύρω από τα χωριά, τις δημόσιες

πλαιοιές, τα φρέατα, τις πηγές, τις κρήνες, τις γέφυρες, τις λίμνες, τα νεκροταφεία, τα σχολεία, τις εκκλησίες, τους δρόμους, τις όχθες των ποταμών, τα ρυάκια, γύρω όπου καταβρέχεται η κάνναβη και το λινάρι και προ πάντων κοντά σε λιμνάζοντα νερά και έλη τέτοια δένδρα, όπως ο πλάτανος, η ιτιά, η ρεύκα, η καστανιά, ο σφένδαμος, τα οποία ακμάζουν από μόνα τους, απομυζούν την φθοροποιό υγρασία και τις μiasματικές αναθυμιάσεις. Τα δε φυτώρια μπορούσαν να παίρνουν οι δημοτικές αρχές από

τα δημόσια δάση. Αφού φυτευτούν σύμφωνα με τους κανόνες της φυτουργικής τέχνης να ποτίζονται εκείνα που βρίσκονται σε ξηρό έδαφος, να προφυλάσσονται από κάθε βλάβη ζώων και κακοποιών ανθρώπων. Για την αποτυχία του έργου της δενδροφυτείας θα είναι υπόλογοι οι έπαρχοι και όσοι δήμαρχοι το αμελήσουν κανέναν προϋπολογισμό δεν θα εγκρινόταν αν δεν είχε προβλεφθεί δαπάνη καθορισμένη για ανάλογη δενδροφυτεία.

Αυτά ανακοινώνει σε όλους τους δημάρχους και γνωστοποιήθηκαν στις 18 Νοεμβρίου από τον διοικητή Αττικής.

Η δε δημοτική αρχή του Πειραιά αξιέπαινα με την ίδρυση του δήμου φρόντισε πριν από όλη για την δενδροφυτεία· έτσι στις 13 του ίδιου μήνα, πριν ακόμα φτάσει το έγγραφο (το οποίο λήφθηκε στις 20 Μαρτίου) της γραμματείας, ο αστυνόμος έγραφε προς τον δήμαρχο ότι ελήφθησαν οι 100 πλάτανοι που ζήτησε από τον αστυνόμο της Επιδαύρου.

Στις δε 21 Μαρτίου ζήτησε από τον ίδιο αστυνόμο της Επιδαύρου τέσσερεις μεγάλους πλάτανους με τις ρίζες τους· έπειτα δε επανειλημμένως στις μία και στις 30 Δεκεμβρίου ζήτησε ο δήμαρχος των Πειραιωτών από τον ίδιο αστυνόμο πενήντα πλάτανους: στις δε 1 Ιανουαρίου 1837 έστειλε ο πάρεδρος της παλαιάς Επιδαύρου 50 δένδρα ιτιών και πλάτάνων από την περιφέρεια του δήμου της Λήσσης (Λυγουργίου) στις δε 10 του ίδιου μήνα έστειλε μυρσίνες και ροδοδάφνες για την διακόσμηση της αψίδας και των δρόμων κατά την κάθοδο των βασιλέων.

Στις δε 7 Απριλίου 1837 ειδοποίησε ο δήμαρχος τον διοικητή ότι από τα φυτεμένα 100 δένδρα στην πόλη βλάστησαν γύρω στα 50 τα δε υπόλοιπα ξεραθήκανε και ότι φρόντιζε για την αύξηση της δενδροφυτείας: στις δε 24 του ίδιου μήνα σημείωνε ότι τον [Ιανουάριο] Φεβρουάριο του 1837 φυτευτήκανε 78 δένδρα ως εξής: 4 έλατα κοντά στην κρήνη, 13 πλάτανοι και 15 έλατα πάνω στην οδό Αθηνάς κοντά στην οικία Δοκού, 20 πλάτανοι γύρω από την νέα εκκλησία της Αγίας Τριάδος, 3 πλάτανοι και 2 έλατα μπροστά από τα μαγαζιά του Φραντζίσκου Δημητρίου και Π. Χ. Σωτήρου που βρίσκονταν στην πηλατεία της νέας εκκλησίας, 7 πλάτανοι μπροστά από το καφενείο του Εμμανουήλ Δυκτάκη που βρίσκεται στην μεγάλη πηλατεία, 4 πλάτανοι μπροστά από την οικία του Ιωάννου Σαρκόση που βρίσκεται στην πηλατεία

της εκκλησίας και 14 πλάτανοι και ιτιές σε διάφορους δρόμους, μπροστά από αποθήκες και οικίες, ώστε να φυλάσσονται με προσοχή από τους ιδιοκτήτες κατά των κακοποιών ανθρώπων.

Όμως όπως τις δεξαμενές νερού έτσι και ακόμα περισσότερο έβλαπταν τα δένδρα και διάφοροι άηθοι και οι βοσκοί, οι γελαδάρηδες, οι αγωγιάτες τα φυτεμένα σε διάφορα σημεία αλλήλ κυρίως αυτά που βρίσκονταν στον δρόμο από τον Πειραιά προς την Αθήνα· για αυτό στις 26 Ιουνίου 1837 επέστησε ο διοικητής στον δήμαρχο την προσοχή, εκείνος δε στις 28 Ιουλίου 1837 κατήγγειλε ο επιστάτης των οδών Πειραιώς προς τον δήμαρχο, αυτός δε προς τον αστυνόμο τους ποιμένες Ιωάννη Χασάπη και Σταύρο Υδραίό, ότι στις 19 Ιουλίου έβοσκαν μεταξύ των νεοφυτεμένων δένδρων της οδού που οδηγούσε από τον Πειραιά στην Αθήνα τα βόδια τους καταστρέφοντας και τέσσαρα από τα δένδρα της.

Το χειρότερο είναι ότι φτιάχτηκε ομάδα που έκλεβε φυτά, τα οποία πουλούσαν μέσα στην Αθήνα. Για αυτούς τους κλέφτες έγραφε ο διοικητής στις 18 Ιανουαρίου 1837.

Αλλήλ η καταδίωξη, όπως φαίνεται, ερέθισε ακόμα περισσότερο εκείνους που βλάπτουν τα δένδρα και τους δενδροτόμους, που έβλαψαν πολλή ιδιωτικές και δημόσιες δενδροφυτείες· εξ αιτίας αυτού προσακλέστηκε ο δήμαρχος στις 30 Ιουλίου 1837 από τον διοικητή, να διοριστούν ικανοί αγροφύλακες προς φύλαξη των δένδρων.

Στις δε 15 Οκτωβρίου 1837 ειδοποίησε τον δήμαρχο η διοίκηση, να φροντίσει για την δενδροφυτεία. Στις δε 25 του ίδιου μήνα ο δήμαρχος προσκάλεσε τους κατοίκους, να φυτέψουν δένδρα στις ιδιοκτησίες τους.

Στις δε [μία:] του Νοεμβρίου 1837 ο αστυνόμος πρότεινε στον δήμαρχο ότι, επειδή η δενδροφυτεία γίνεται γύρω στα μέσα Νοεμβρίου, είναι ανάγκη να αποσταλεί στα περίχωρα της Αττικής ο εθνοφύλακας Δημήτριος Τζίτζινιας για να μαζέψει πλάτανους και κυρίως ιτιές, εργάτες να ανοίξουν τις τρύπες, για να φυτευτούν δένδρα 100 μεν στην οδό Όθωνος με αρχή «από την θέση των ανακτορίων μέχρι την διαμετακόμιση! 30 στην οδό Καραϊσκάκη, στην οποία κείται το φαρμακοπωλείο του Μαν· 30 στην οδό, στην οποία κείται η οικία του κ. Κυριάκου Σερφιώτη· 30 στην οδό, στην οποία κείται η οικία του κ. Μ. Τσαμαδού· 50 στην πλατεία της νεοαναγειρόμενης εκκλησίας και 60 στην οδό του κ. Σκυλήτση και στην παραθαλάσσια...».

Αλλά επειδή ακόμα και με αυτά, τα ζητήματα της δενδροφυτείας δεν πήγαιναν καλά, ο διοικητής Αττικής κατά διαταγή της επί των εσωτερικών γραμματείας στις 19 Νοεμβρίου του 1837 διέταξε την εργολαβία της δενδροφυτείας με δημοπρασία, την οποία στις 13 Δεκεμβρίου προκήρυξε ο δήμαρχος με αυτά τα λόγια: «1 ο εργολάβος οφείλει να φυτέψει τον τρέχοντα ή το πολύ τον ερχόμενο μήνα εκατόν ογδόντα δένδρα μέσα στους δρόμους της πόλεως του Πειραιώς σύμφωνα με το σχέδιο που δόθηκε στο δημαρχείο από τον γεωμέτρη... 2 τα δένδρα πρέπει να είναι τουλάχιστον τριών ετών να είναι ίσια και καλά. 3 να αποτελούνται από λεύκες και ιτιές. 4 υποχρεούται ο εργολάβος να ποτίζει, σκαλίζει και επιμελείται τα δένδρα αυτά με έξοδά του μέχρι το τέλος του Σεπτεμβρίου του 1839· προσέτι να τα φυλάσσει από τα ζώα και τους κακοποιούς ανθρώπους. 5 η δημαρχία θα δίνει χείρα βοήθειας εις αυτόν για να τιμωρούνται κατά τον νόμο οι βλάπτοντες την δημόσια αυτή δενδροφυτεία. 6 όσα από τα δένδρα που θα φυτευτούν δεν κριθούν κατάλληλα και καλά από ειδήμονες και υπεύθυνους πρέπει να απορρίπτονται από τον έφορο του βοτανικού κήπου κτλ»..

Στις δε 21 Δεκεμβρίου έγινε η δημοπρασία και μειοδότης αντί 1.190 δραχμών παρέστη μόνο ο Ταξάρχης Αθανασίου.

Έτσι αφού δεν παρέστησαν εργολάβοι, ανέλαβε την φύτευση μόνο ο Ιωάννης Ραφτάκης αντί 1 δραχμής για κάθε δένδρο, τον οποίο και πρότεινε στην διοίκηση ο δήμαρχος στις 27 Δεκεμβρίου.

1838

Αλλά η διοίκηση μη επικυρώνοντας την δημοπρασία έγραφε στις 6 Ιανουαρίου 1838 στον δήμαρχο «η παντελής αποτυχία συναγωνισμού στην γενόμενη δημοπρασία της φυτεύσεως δένδρων... προήλθε από την ιδέα του ότι με δυσκολία επιτυγχάνει η ρίζωση των δένδρων στην παραλία της πόλης του Πει-

ραιά».

Στις δε 29 Ιανουαρίου 1838 ειδοποιούσε ο διοικητής τους ιδιοκτήτες γαιών που βρίσκονταν στην οδό Πειραιώς και Ελευσίνας, να μην κατασκευάζουν τις περιφράξεις πάνω στα χαντάκια της οδού, αλλά ένα γαλήνιο μέτρο πιο μέσα στην γη τους, για να μην καταστρέφονται τα δένδρα αριστερά και δεξιά των δρόμων.

Στις δε 16 Μαρτίου ζήτησε ο αστυνόμος κάρο για να ποτίζονται τα δένδρα.

Στις δε 26 Απριλίου περιγράφοντας την θλιβερή κατάσταση της πόλεως ο αστυνόμος κάνει λόγο και περί αρδεύσεως των δένδρων· στις δε 8 Μαΐου συνέταξε επιτροπή (έκθεση) στην οποία γίνεται αναφορά και περί των δένδρων.

ΣΧΟΛΙΑ

Λήσσα: Αρχαία κώμη της Αργολιδος κοντά στο σημερινό Λυγουριό. Από το 1833 έως το 1840 ο δήμος Γ΄ τάξης με έδρα το Λυγουριό λεγόταν Δήμος Λήσσης. Μετά ονομάστηκε Δήμος Επιδαύρου.

«Γύρω από την νέα εκκλησία της Αγίας Τριάδος»: Μάλλον εννοεί την νέα εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνος. Στα κείμενα της εποχής η «νέα εκκλησία» μπερδεύει τους ερευνητές επειδή πρώτα (1836 - 1837) κτίστηκε με αρκετή καθυστέρηση ο Άγιος Σπυρίδωνας, μετά η Αγία Τριάδα (ανεγέρθηκε γύρω στα 1840).

Πλατεία της νέας εκκλησίας: Αναφέρεται στην πλατεία δίπλα στον Άγιο Σπυρίδωνα γνωστή αργότερα σαν Τινάνειος ή κήπος Θεμιστοκλέους. Κάληπτε και την έκταση όπου σύντομα ανεγέρθηκε η Αγία Τριάδα.

78 δένδρα: Αν τα μετρήσουμε (4+13+15+20+3+2+7+4+14) ο αριθμός τους ανεβαίνει συνολικά στα 82.

Φραντζίσκος Δημητρίου, Π. Χ. Σωτήρου, Εμμανουήλ Δυττάκης, Ιωάννης Σαρκόσης: Πειραιώτες με οικίες στον Πειραιά, τα δύο μεσαία ονόματα αναγνωρίζονται ως δημοτικοί σύμβουλοι.

Ιωάννης Χασάπης και Σταύρος Υδραίος: Σπάνια συναντάμε ονόματα βοσκών που δρούσαν στις εξοχές του Πειραιά.

Οδός Όθωνος, οδός Καραϊσκάκη, οδοί που μένουν οι Κυριάκος Σερφιώτης και Μ. Τσαμαδός, οδός Σκυλήτση: Η ονοματοθεσία των οδών αρχικά ήταν αυθαίρετη αναφορά στα επώνυμα ιδιοκτητών που είχαν εκεί τις οικίες τους. Στις 11 Αυγούστου 1837 δόθηκαν τα πρώτα επίσημα ονόματα στις οδούς (του βασιλιά και αγωνιστών που έδρασαν στον Πειραιά κατά την επανάσταση) και στις πλατείες του συνοικισμού των Χίων.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΖΑΦΕΙΡΗΣ
«Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ
ΙΣΤΟΡΙΑ • ΚΟΙΝΩΝΙΑ • ΜΝΗΜΕΙΑ
ΕΒΡΑΪΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ»
 Εκδόσεις επίκεντρο. Σελίδες 208.

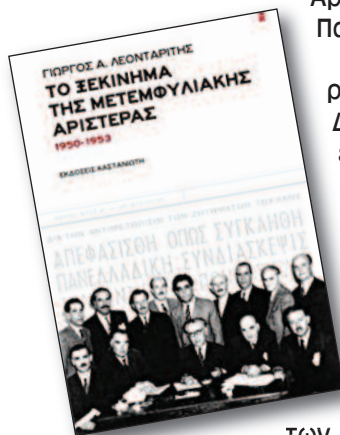

Ο κίνδυνος διαγραφής της μνήμης υπήρξε ο κυρίαρχος λόγος που ο δημοσιογράφος και συγγραφέας Χρήστος Ζαφείρης αποφάσισε να συγγράψει το παρόν βιβλίο. «Η Θεσσαλονίκη των Εβραίων» είναι ένας συνοπτικός και εικονογραφημένος περιηγητικός οδηγός, που ως επίμονος «ξεναγός» μας οδηγεί στους τόπους της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής ζωής των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, αλλά και στους χώρους μνήμης και μαρτυρίου τους, όπως και στο Εβραϊκό Μουσείο της πόλης, δίνοντάς μας πληροφορίες για την ιστορική πορεία και παρουσία τους και την αρμονική συμβίωσή τους με τα άλλα δύο πολυπληθή σύννοικα στοιχεία (Έλληνες – Τούρκοι) σε μία πολυεθνική πόλη, που τείνει να εξαφανισθεί.

Με σεβασμό προς την ιστορία, ο συγγραφέας περιδιαβαίνει τους σταθμούς του Εβραϊσμού της Θεσσαλονίκης (εγκατάσταση, περίοδος ακμής, θρησκευτικές έριδες, δυτικοτρόπες επιρροές, Σιωνισμός, μεσοπόλεμος και η πυρκαγιά του 1917, καταστροφή παλαιού νεκροταφείου, Πόλεμος – Αντίσταση, Ολοκαύτωμα, ανασυγκρότηση). Με λόγο άμεσο, ντοκουμενταρισμένο και με περιγραφική πληρότητα αναφέρεται σε όλα εκείνα που συνιστούσαν το κοινωνικό υπόβαθρο και την Εβραϊκή κοινότητα (εκπαίδευση, αθλητισμός, κοινωνική πρόνοια, θρησκευτικές εορτές και έθιμα, μεγάλες Οικογένειες, επιχειρηματική δραστηριότητα, γλώσσα – γραφή, εβραϊκός τύπος, ενδυμασία, μουσική – τραγούδια, κουζίνα). Με εμπειριστατωμένη αφηγηματικότητα περιγράφει την Εβραϊκή αρχιτεκτονική κληρονομιά και τα μνημεία (Συναγωγές, σχολεία, κατοικίες, βιομηχανίες, εμπορικές αγορές, τράπεζες, χαμάμ), με συγκινησιακή φόρτιση και άρνηση προς τη Λήθη μας μεταφέρει στους χώρους Μνήμης και Μαρτυρίου και τέλος μας ξεναγεί στις εκθεματικές ενότητες του Εβραϊκού Μουσείου Θεσσαλονίκης.

Ένα βιβλίο το οποίο μπορεί να διορθώσει τη στρεβλή κατανόηση της αλήθειας, που για πολλές δεκαετίες μεταφράζει τα γεγονότα που σημάδεψαν τη Θεσσαλονίκη.

ΓΙΩΡΓΟΣ Α. ΛΕΟΝΤΑΡΙΤΗΣ
«ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ
ΜΕΤΕΜΦΥΛΙΑΚΗΣ
ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ (1950 – 1953)»
 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ. Σελίδες 205.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1950 μας μεταφέρει η παρούσα μελέτη του συγγραφέα Γιώργου Λεονταρίτη, με την οποία ζωντανεύει την πιο κρίσιμη ίσως περίοδο της Αριστεράς στην Πατρίδα μας.

Η Ελλάδα, προερχόμενη από μία Δικτατορία, από έναν αδυσώπητο πόλεμο και από έναν σκληρό και αιματοβαμμένο εμφύλιο, βρίσκεται, την περίοδο αυτή, στη διακεκαυμένη ζώνη των μεγάλων αντιθέσεων. Την πολιτική ζωή του τόπου «βαραίνουν» οι διώξεις, οι εξορίες, οι φυλακίσεις, ακόμη και οι εκτελέσεις. Τα λάθη μιας κομμουνιστικής ηγεσίας, που φάνηκε ανεπαρκής να διαχειριστεί τα προβλήματα του λαϊκού κινήματος, η ύπαρξη διαφορετικών τάσεων που δεν συμφωνούσαν πάντοτε μεταξύ τους στο αριστερό ιδεολογικό «παζή» και τα συμφέροντα των υπερδυνάμεων, δεν αποτελούσαν τις ιδανικές συνθήκες για να «στηθεί» μία νόμιμη κοινοβουλευτική Αριστερά.

Σε αυτήν την ατμόσφαιρα ωρίμασε η μεγαλοφυής σύλληψη και πραγματοποιήθηκαν τα πρώτα βήματα δημιουργίας της μετεμφυλιακής Αριστεράς, που διαδραμάτισε λίγο αργότερα βασικό και συχνά καθοριστικό ρόλο στα πολιτικά δρώμενα της Ελλάδας.

Ο συγγραφέας, με συστηματικότητα, αναλυτική σκέψη και ιστορική συνέπεια, στηριζόμενος σε αρχειακές πηγές, άγνωστες επιστολές και μαρτυρίες πρωταγωνιστών της εποχής, πρακτικά κ.λπ. εξιστορεί τα γεγονότα και δια φωτίζει τις κρίσιμες φάσεις της δημιουργίας αυτού του μαζικού λαϊκού κινήματος.

Ένα βιβλίο, που ξαναζωντανεύει μια συναρπαστική εποχή για την οποία ελάχιστα γνωρίζει η νέα γενιά και «πηγή γνώσης» για όσους θέλουν να εκφράσουν με συνέπεια τον ιδεολογικό αυτόν χώρο.

Εν τέλει...

Επίσκεψη εργασίας του Αντιπεριφερειάρχη Πειραιά κ. Γιώργου Γαβριήλη σε αρχαιολογικούς χώρους
Προγράμματα αναστήλωσης και ανάδειξης

Εν τέλει... ο Αντιπεριφερειάρχης Γιώργος Γαβριήλης πραγματοποίησε επίσκεψη εργασίας σε αρχαιολογικούς χώρους του Πειραιά, μαζί με περιφερειακούς συμβούλους και ενημερώθηκαν από αρχαιολόγους του Υπουργείου Πολιτισμού για την πορεία των εκτελούμενων έργων με χρηματοδότηση της Περιφέρειας Αττικής.

Τα έργα αφορούν στην αναστήλωση, ανάδειξη και απόδοση στο κοινό αρχαιολογικών χώρων και μνημείων.

Ειδικότερα, επισκέφθηκαν:

α) Το αρχαίο θέατρο της Ζέας, στον περιβάλλοντα χώρο του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά.

Στόχος των εργασιών είναι η συντήρηση και ανάδειξη του αρχαίου θεάτρου, ώστε να καταστεί λειτουργικό και σε συνδυασμό με την αποκατάσταση του διατηρητέου κτιρίου του παλαιού Μουσείου, στο πλαίσιο της διαμόρφωσης ενός ολοκληρωμένου αρχαιολογικού πάρκου, με την ανάπλαση του οικοδομικού τετραγώνου. Ο προϋπολογισμός ολόκληρου του έργου, για το οποίο υπάρχει συγκεκριμένη προμελέτη, είναι ένα εκατομμύριο ευρώ.

β) Την οχύρωση της Αρχαίας πόλης του Πειραιά, στο τμήμα του Κονώνειου Τείχους, έναντι του νοσοκομείου Μεταξά, στις Αστικές Πύλες, στην οδό 34ου Συντάγματος και στην Ηετώνεια Πύλη.

Στις θέσεις αυτές προγραμματίζονται ή εκτελούνται τα εξής έργα:

1. Απομάκρυνση μπαζών και ανάδειξη σημαντικού τμήματος (περίπου 800 μ.) του Κονώνειου Τείχους. Το έργο είναι προϋπολογισμού 250.000 ευρώ.

Είναι αξιοσημείωτο ότι από την έναρξη των εργασιών μέχρι την αποπεράτωσή τους υπολογίζεται ότι θα απομακρυνθούν περίπου 140.000 κυβικά μέτρα χώματος, από επικυματώσεις, που είχαν γίνει την περίοδο της δικτατορίας.

2. Βελτίωση συνθηκών φωτισμού, ανάδειξης και πρόσβασης στις Αστικές Πύλες, ώστε ο χώρος

να καταστεί επισκέψιμος. Προϋπολογισμός 450.000 ευρώ.

3. Ανάδειξη και συμπλήρωση του αρχαιολογικού έργου στην Ηετώνεια Ακτή, με την αποκατάσταση δύο ακόμα πύργων της οχύρωσης της αρχαίας πόλης του Πειραιά. Το έργο είναι προϋπολογισμού 700.000 € και αναμένεται να έχει ολοκληρωθεί στα τέλη του 2017, ώστε να έχει καταστεί επισκέψιμος ο χώρος.

Ομαδικός τάφος 80 ατόμων που παραπέμπει στο Κυλώνειο άγος βρέθηκε στο Δέλτα Φαλήρου

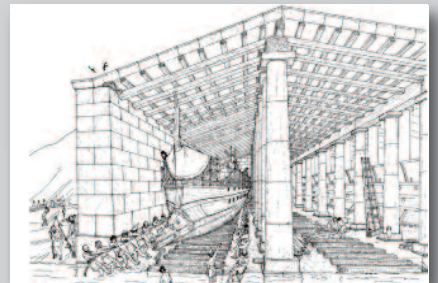

Εν τέλει... ο τάφος με τουλάχιστον 80 νεκρούς που βρέθηκε στο Δέλτα Φαλήρου, εκεί όπου γίνονται τα έργα για την Εθνική Βιβλιοθήκη και τη Λυρική Σκηνή από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, μας παραπέμπει στα χρόνια που η Δημοκρατία δεν έχει ακόμα εγκαθιδρυθεί, που οι αριστοκράτες πολεμούσαν μεταξύ τους για την εξουσία με μάχες γεμάτες αίμα. Το σπουδαίο αρχαιολογικό εύρημα παραπέμπει συγκεκριμένα στο «Κυλώνειο άγος», την οργή των θεών για την εκτέλεση των ανδρών που κατέφυγαν ως ικέτες στον Παρθενώνα. Ο λόγος για τους οπαδούς του αποτυχημένου πραξικοπήματος του Κύλωνα τον 7ο αιώνα π.Χ. οι οποίοι παρ' ότι κατέφυγαν ως ικέτες σφαγίστηκαν από τους αντιπάλους τους. Στο συμπέρασμα αυτό κατέληξε η Έφορος Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων, κα Στέλλα Χρυσουλάκη.

Η κα Χρυσουλάκη, που είναι επικεφαλής της ανασκαφής, είπε ότι η εικόνα που πρωταντίκρισε σκάβοντας τον μεγάλο αυτό τάφο ήταν σοκαριστική. Όλοι οι νεκροί φέρουν δεσμά στα χέρια, πλινθ ενός που βρέθηκε στην άκρη του σκάμματος και ήταν δεμένος στα πόδια. Οι σοροί τους είναι τοποθετημένοι κατά παράταξη, πράγμα που δείχνει πως εκτελέστηκαν και ενταφιάστηκαν επί τόπου.

Η ίδια έχει εξετάσει ως τώρα μακροσκοπικά το 50% των σκελετών και έχει διαπιστώσει ότι πρόκειται για νέους άνδρες σε πολύ καλή φυσική κατάσταση, καθοζωισμένων, με άριστη οδοντοφυΐα και χωρίς κατάγματα στα οστά, πλινθ ενός που φέρει αιχμή βέλους καρφωμένη στον ώμο. Η κα Χρυσουλάκη ζήτησε από το Κ.Α.Σ. τη συνέχιση της ανασκαφής με ίδια μέσα καθώς και την άμεση μετακίνηση των σκελετών, ώστε να πάρουν να βρίσκονται εκθεσιμμένοι στη φθορά.

Δανοί αρχαιολόγοι ανακάλυψαν στο βυθό της Μαρίνας Ζέας αρχαία ναυτική βάση

Εν τέλει... σπουδαία ευρήματα έφερε στο φως η θαλάσσια αρχαιολογία στο Λιμάνι του Πειραιά, καθώς αρχαιολόγοι από τη Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών του Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης μαζί με Έλληνες συναδέλφους τους, υποστηρίζουν πως ανακάλυψαν τα ερείπια μιας αρχαίας ναυτικής βάσης η οποία χρονολογείται από το 493 π.Χ. και ήταν το «κλειδί» για τη νίκη στη Ναυμαχία της Σαλαμίνας.

Όπως αναφέρουν οι συγγραφείς της μελέτης του Πανεπιστημίου για τη ναυτική βάση, αυτή διέθετε μια τεράστια οχύρωση και χώρο ικανό να φιλοξενήσει εκατοντάδες τριήρεις (τα περίφημα πολεμικά πλοία), ενώ ήταν πάρα πολύ δύσκολο να βρεθεί καθώς είχε θαφτεί κάτω από τα νερά της αλιείας και τα σκάφη αναψυχής στη Μαρίνα Ζέας. Τους αρχαιολόγους καθοδήγησε ένας ηλιθιωμένος ψαράς το 2010 όταν τους υπέδειξε ένα σημείο στο οποίο σαν μικρό παιδί ψάρευε πάνω σε μια αρχαία κοιλώνα, τμήμα αυτού του τρομερού λιμανιού που τώρα βρίσκεται στον πυθμένα της θάλασσας. "Μερικές μέρες η ορατότητα κάτω από τα νερά ήταν μικρότερη των 20 εκατοστών. Είχαμε πραγματικά δύσκολη συνθήκες εργασίας" δήλωσε ο καθηγητής του Πανεπιστημίου της Κοπεγχάγης Björn Lovén, που ηγήθηκε της ομάδας η οποία από το 2001 έψαχνε για αρχαίες ναυτικές εγκαταστάσεις στον Πειραιά. "Καταφέραμε να εντοπίσουμε έξι υπόστεγα που προστάτευαν τα πλοία όταν αυτά δεν επιχειρούσαν στη θάλασσα" πρόσθεσε ο καθηγητής αλλοθεν σταμάτησε εκεί παρουσιάζοντας νούμερα που προκαλούν δέος. Όπως είπε, οι κοιλώνες που στήριζαν τα υπόστεγα ήταν 1,4X1,4 μέτρα, ενώ τα ίδια τα υπόστεγα είχαν 8 μέτρα ύψος και 50 μέτρα πλάτος καθιστώντας έτσι τη ναυτική βάση μια από τις μεγαλύτερες του αρχαίου κόσμου.